

Vol. II. No. 1

IANUARIE-APRILIE 1919

ARHIVA DOBROGEI

REVISTA SOCIETĂȚII PENTRU CERCETAREA ȘI STUDIAREA DOBROGEI

PUBLICAȚIUNE TRIMESTRIALĂ

SUB DIRECTIUNEA D-LOR

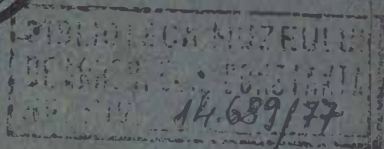
CONST. MOISIL

PROFESOR IN BUCURESTI

și

C. BRATESCU

PROFESOR IN CONSTANTA

BUCUREȘTI :: :: :: :: :: :: :: :: ::

Tip. „CONVORBIRI LITERARE“

Strada Câmpineanu, 17

:: :: 1919 :: ::

14689/72

16

DUPA RAZBOI

Când ne-am pornit în toamna anului 1918 din pământul de rezistență eroică al Moldovei iarăși către țărmurile Mării Negre, spre a ne regăsi căminurile părăsitate, noi știam de mai înainte că vom afla multă jale și pustiu în frumoasa noastră provincie dobrogeană. Dar realitatea a întrecut cu mult așteptările noastre.

Stâlpii uriași ai podului de peste Borcea, lipsiți de cununa lor dantelată de oțel, peste care alergau din largile câmpii ale Țării spre valurile Mării și avuția și sufletul românesc, mărturisiau acolo, ca un simbol dureros. ruptura vremelnică a Dobrogei de trupul patriei-mame. Am trecut fluviul și lacrimi amestecate cu ură au răscolit sufletul nostru. Orașele noastre nu mai erau orașele însuflețite și pline de zvonul vieții de odinioară, ci ne priveau ca niște hârci uscate cu ochii scoși, din zidurile ruinate, din ferestrele și ușile oarbe, din ferăriile răsucite de dogoarea focului, din murdăria vremii așternută peste ele. Satele noastre nu mai erau satele mulțămite și fremătând de hărnicia zilelor de lucru și de bucuria zilelor de sărbătoare; ci multe din ele, cele mai multe, stau aproape pustii, ca niște cimitire învechite, cu albele și curatele căsuțe dărâmate, ele care erau căminuri fericite de veterani, colonii de albine neobosite, puternice și întinse comune de vechi dobrogeni cu grai românesc. Și pe mulți dintre aceia cari, prea legați de vatră, au rămas să îndure jugul unui dușman sălbatec, însuflețit de ură, de invidie neagră și de duhul distrugerii, nu i-am mai regăsit bucurându-se de lumina curată a cerului dobrogean; ci au răposat blajini sub

mâini de fiară, sporind numărul martirilor pentru patrie. Am regăsit ogôarele năpădite de burueni sălbatece, căminurile sparte, mii de orfani rămași pe drumuri, averile risipite și prădate, frigul și vânturile triste ale mării șuerând peste stepa pustiită printre ruine.

Am simțit atunci că barbaria ce a trecut peste cea mai nefericită dintre provinciile românești, ne-a întors până aproape de anul 1877 și că ni se cere o nouă muncă titanică spre a reda României grădina fericită de odinioară.

* * *

Dar tocmai în aceasta stă rostul existenței noastre în Dobrogea. Pe când jur împrejur neamurile vecine, biciuite de impulsuri ancestrale, se zbat în patimile urii, care le îndeamnă spre fapte ce degradează făptura umană, noi, insulă latiuă așezată în mijlocul unei mări furtunoase, trebuie să desăvârșim moștenirea ce ne-a lăsat-o înaintașii. Dacă străbatem istoria pământului Dobrogei din antichitate până astăzi, nu găsim decât două perioade în care civilizația a înflorit pe aceste locuri: epoca romană și stăpânirea românească. Restul este amurg sau întineric. Floarea singașă a culturii se ofilește și moare în nenorocirile și ruinele pe care le lasă barbarii în urma lor. Devenită drum de invazii al hordelor din stepele Rusiei spre clisurile Balcanilor și spre Constantinople, și mai în urmă, timp de cinci secole, locuință a ultimelor seminții turanice, care ne-au dislocat dela țărnișii Mării Negre, Dobrogea, această „Valahie albă“ a evului mediu și vechiu leagăn al poporului român din valea Dunării de jos, se cufundă în întinericul barbariei. Abia la 1877 ea se trezește din nou la lumina civilizației din care un ultim val de sălbătăcie părea că voește să o smulgă.

Chemarea noastră în această provincie este culturală. Dar pentru a pași senini și siguri pe căile culturii, întâia grijă a noastră este să cerem asigurarea și întărirea hotarului spre a ne feri de distrugerile răz-

boacelor, și întărirea elementului românesc în această margine pustiită a țării. Restul va veni dela sine.

Ori cine-și dă seama că în România-Mare a zilelor de azi, activitatea noastră va trebui intensificată și că rolul cultural pe care l-a jucat răposata Austro-Ungarie, revine acum României, care și-a însușit cea mai mare parte din moștenirea dispărutului imperiu.

Cum vom putea realiza acest scop?

Cultura noastră este încă tineră și numărul cercetătorilor, care se ocupă de probleme speciale asupra pământului și poporului nostru este relativ mic, împuținat într'o măsură și prin război. A ne grupa toți cercetătorii din întreg cuprinsul României-Mari în jurul unor reviste, pe specialități, este desigur o idee fericită a cărei înfăptuire o așteptăm; dar aceasta nu exclude, până atunci, gruparea tuturor specialiștilor dintr'o provincie în jurul unei reviste cu caracter mai local, cece este mai avantajos din multe puncte de vedere. În primul rând se vor stabili relații mai strânse între reprezentanții inteligenței unei provincii, din apropierea cărora poate rezulta o atmosferă culturală mai ridicată; revista va căpăta un caracter mai enciclopedic, prin urmare va intra în sfera de atenție a unui număr cât mai mare de intelectuali; iar din apropierea problemelor ce privesc una și aceeași regiune, vor răsări alte probleme, care vor cere să fie aprofundate; și, în sfârșit, rezultatul final va fi cunoașterea mai temeinică a provinciei către care se concentrează interesul tuturor. Prin urmare provincia și nu specialitatea este aceea care ne va aduna în jurul ei. De ce mare folos va fi o asemenea publicație periodică, ne-a arătat-o și războiul trecut, când, pentru apărarea cauzei noastre, ne-a lipsit un izvor repede și sigur de informație, în care să găsim întreg materialul de care am avut nevoie. Revista noastră își propune a umple această lacună.

Drept aceia, ne adresăm tuturor specialiștilor din orice ramură de activitate a spiritului omenesc, cari încă nu ne-au promis sprijinul lor, tuturor acelor cari au un cuvânt de spus, o cunoștință de împărtășit, o comuni-

care scurtă de făcut asupra Dobrogei sau a teritoriilor în legătură cu Dobrogea, să binevoiască a ni-o comunica prin paginile acestei reviste, al cărei scop, după cum s'a arătat mai sus, este cunoașterea cât mai precisă și mai temeinică a Românei trans-dunărene.

Istorie, Geografie, Arheologie, Numismatică, Etnografie, Economie, Tehnică, Folklor, etc., etc., toată această gamă bogată și variată a activității spiritului omenesc, întru cât este legată de provincia Dobrogei, va găsi ospitalitate în paginile revistei noastre. Nădăduim prin aceasta că vom realiza o operă utilă și frumoasă, așa precum ne îndeamnă s'o înfăptuim convingerile și chemarea noastră culturală.

Am fi dorit ca centru al activității noastre să fie încă de acum orașul Constanța, dar din diferite motive revista trebuie să apară deocamdată tot în București.

Cu toate acestea — după cum spuneam în articolul-program publicat în primul volum — scopul nostru este ca cercetarea și studierea diferitelor regiuni ale țării noastre, acum întregite, să pornească mai ales dela intelectualii locali și să se îndeplinească în cea mai mare parte prin concursul lor. Idealul nostru este, ca forțele intelectuale locale să se înfrățească în fiecare regiune într'o mișcare similară și ca în centrul natural al fiecărei regiuni să apară o revistă, care să cuprindă studii și cercetări asupra tuturor chestiunilor, cari prezintă interes pentru cunoașterea regiunii respective din toate punctele de vedere.

Și pentru Dobrogea un astfel de centru nu poate fi decât Constanța. După cum în perioada romană antică Tomis se ridicase la o asemenea strălucire, în cât cu drept cuvânt i-s-a zis «metropola Pontului Euxin», tot asemenea și în timpul nostru Constanța este predestinată a ajunge unul din cele mai mari și mai frumoase orașe ale României-nouă. Dela limanul Nistrului și până la stâncile Caliacrei nu e un loc mai potrivit pentru dezvoltarea unui port măritim românesc; nicăeri coasta mării și hinterlandul nu contribuie în chip mai lesnicios la creșterea și înflorirea unui alt port decât la Constanța, care rămâne

fără de rival. Fiind singura fereastră largă și luminoasă prin care România privește cu ochi senini spre înlinsul apelor pe care plutesc mii de corăbii încărcate cu avuțiunile lumii, Constanța — care și în Rouîania mică creștea ca un făt frumos din basme — cât altul într'o lună, el într'o zi —, astăzi având în spate bogățiile unui teritoriu de două ori mai întins, va ajunge în scurtă vreme să lase în urmă marile porturi dunărene, Galații și Brăila, și să rivalizeze cu Odesa. Și nu va fi mândrie mai legitimă pentru orice Român de cât să-i poată zice «metropolă a Mării Negre».

Viitorul Constanței, prin urmare, este cel economic. Dar paralel cu această faimă către care fatal se îndreaptă, Constanța trebuie să devie și un centru cultural de mână întâi. Aci trebuie să se concentreze forțele intelectuale ale României trans-dunărene și de aci trebuie să pornească razele oricărei inițiative culturale dobrogene. „Mântuirea ta prin tine, Israile“. La început prin manifestări mai modeste, mai târziu prin manifestări de așa natură, încât să facă cinste oricărui centru cultural apusean.

Cu asemenea gânduri pășim din nou în fața publicului cititor, căruia dorim a-i împărtăși aurul cel mai curat al sufletului nostru, spre mai marea cinste a neamului românesc din Dobrogea.

IOSIF MOESIODAX, GEOGRAFUL DIN CERNAVODA

Acum câțiva ani, într'un memoriu prezentat la Academia Română, „*O hartă a Țării-Românești din anul 1780 și un geograf dobrogean*“,¹⁾ semnalăm în harta pe care vestitul Rhigas, el însuși un Român din Veleștinul Tesaliei, a adăugit-o la una din traducerile grecești ale «Călătoriilor tânărului Anacharsis», însemnarea făcută în dreptul Cernavodei că aceasta e patria lui Iosif Moesiodax: Τζέρνα-Βόδα, πατρίς Ἰωσήπου Μοισιοδάκος.

Am dat acolo și o scurtă biografie a acestui învățat cleric, care a fost învățătorul copiilor lui Alexandru-Vodă Ipsilanti, a condus școala grecească din București începând cu anul 1765, deci înainte de domnia lui Ipsilanti, supt acel Grigore Alexandru-Vodă. Ghica pe care, ca și pe Ipsilanti, Domni în «Dacia» — spune el — îi face ocrôtitori ai cărții sale, vestită pe vremuri «Teoria Geografiei», apărută la Paris în 1781.

Se pare că el e acela care a sfătuit pe al doilea patron al său să încerce canalul dintre Argeș și Dâmbovița, a cărui linie e însemnată pe hartă. Rhigas însuși a fost elevul istețului călugăr. Și am dovedit acolo că această hartă a lui Rhigas, nepotrivity cu cea mare, a

1) *Analele Academiei Române* pe 1914 (XXXVI), p. 923 și urm.

Moldovei și părțile vecine, și corespunzând unei stări de lucruri mai vechi, e datorita de fapt lui Iosif.

Întrebam atunci dacă „Mesiodac“ nu înseamnă mai curând Român decât Bulgar și încheiam că, născut în fața Bărăganului mocănesc, geograful nostru «e mai curând Român» și încheiam: «un interesant fapt nou în ce privește elementul românesc de pe malul drept al Dunării și valoarea lui culturală».

Astăzi, putem da o soluție definitivă.

Termenii geografici întrebuințați de Iosif sunt împrumutați dela marele dascăl al grecimii la sfârșitul veacului al XVII-lea, Alexandru Mavrocordat, care traia în ideile Daciei; și în notele contemporane, publicate de învățatul Papadopulos Kerameus în volumul XIII din Colecția Hurmuzaki, ale lui Ioan din Bizanț, care scria la 1688, în acelaș timp, despre o minune întâmplată în Țara-Românească, se spune: με τὴν τζάραν τῆς Μοισίας ἢ γοῦν με τὴν Βλαχίαν, „cu țara Mesiei adică cu Țara-Românească“ ¹⁾. La 1731, Iosif, fost Mitropolit al Bulgariei, plângând pe Nicolae-Vodă Mavrocordat, pune alături ²⁾, ca bocitoare, pe «Vlahia» și pe „Mesia“, ca locuri unde el a domnit; autorul versurilor însuși spune că a fost «al Bulgariei care se întinde la Istru și care se mărginește jos cu Mesia-de-sus»:

Τῆς κατὰ τὸν παντάπορον Ἰστρον περιτελούσης

Κ' ἄνω Μοισίας κάτω τε πᾶνυ γενεαζούσης.

Un lăudător al lui Nicolae Mavrocordat, Ioan gramăticul dela Constantinopol ³⁾, spune chiar lămurit că acesta întâiu Domn în Ungrovlahia, «trece» din Dacia la stăpânirea Mesilor» (ἀπὸ Δακίας ἐπὶ τὴν Μοισῶν ἐπιχράτειαν)

1) P., 207.

2) *Ibid.*, p. 270 Atanalie.

3) *Ibid.* p. 275. În sens transdănubian mai târziu numai la Comnen Ipsilanti, *ibid.* 2., pp. 525-6.

cari ar fi aici Moldovenii, dacă succesiunea Domnilor n'ar arată că autorul înțelege prin Dacia Moldova și prin dunăreana Mesie Țara-Românească. De altfel¹⁾, când e vorba de năvălirea Austriacilor în acest principat, se spune că au trecut «munții Mesilor».

Adăugim că un articol recent al d-lui P. Panaitescu semnaleză prezența la Cernavodă a unui episcop Neofit, care traduce din grecește în românește și știa drumul Brașovului, pe la 1770.

Mesiodacul este deci *Român dunărean*. Așa s'a privit Iosif, și calitatea lui de Român nu mai poate fi pusă deci la îndoială. De altfel a se trage din Bulgari nu putea fi pentru vremea aceasta nicio cinste.

N. IORGA

1) *Ibid.*, p. 258. Și „Neamul Românesc“, XIV, No. 58. E vorba probabil de Neofit, comentatorul gramaticii grecești a lui Casi și egumenul Grecilor din Sibiu. V. *Istoria Bisericii*, II, p. 1740. I se zice că episcop fiindcă fusese numit episcop de Hotin (v. *Analele Academiei Române*, secția literară, XXVIII, pp. 186—8). Alegerea lui e din 1765; se pare că trebuia să depindă de Mitropolitul Proilavului, al Brăilei. Izgonit din Hotin pe ca de războiu el căută deci adăpost la Cernavodă.

Propaganda pentru „Bulgaria-Mare“ și „Dobrogea bulgărească“

De peste 30 de ani în Bulgaria se face o propagandă asiduă, prin școli și cazarme, prin presă și cărți didactice, prin întruniri publice și asociațiuni patriotice, în scopul de a se pregăti generațiunile la lupte și la jertfe pentru ceea ce se cheamă «Bulgaria Mare».

Origina acestei «Bulgarii Mari» stă în protocolul No. 1 al Conferinței ambasadurilor, din Constantinopol (1876), la care se știe că România n'a fost măcar consultată.

Intr'adevăr, pe când contele Ignatieff vorbea, amenințător, de alternativa «anatomiiilor sau autonomiilor balcanice», conferința căută să înlăture un nou război între Ruși și Turci și să găsească o soluțiune pacinică «spinoasei chestiuni a Orientului».

Ea s'a oprit, un moment, la ideea creării unei «Bulgarii autonome», compusă din două provincii: una occidentală cu capitala Sofia, alta orientală, cu capitala Târnova, din care urmă să facă parte și sangiacul Tulcei, adică Dobrogea până la gurile Dunărei.

Dar «omul bolnav» de pe malurile Bosforului, urmând poate anumite sugestțiuni, a rezistat la toate amenințările rusești; conferința ambasadurilor n'a dat nici un rezultat; «spinoasa chestiune orientală» n'a putut fi rezolvată pe cale pacinică; și războiul a izbucnit în primăvara anului următor, 1877.

Cum a urmat războiul se știe și nu vom stărui. Vom aminti numai partea decisivă ce au luat la el trupele române, acea armată modestă a cărei cooperare *distinctă* a fost refuzată la început, când Rusia se credea sigură de victorie și apoi cerută telegrafic și «în orice condiții» ceva mai târziu, când armatele țarului

Alexandru II erau în pericol de a fi svârlite în Dunăre și «cauza crucei» s'a găsit amenințată.

În preliminările dela San Stefano, încheiate la 3 Martie 1878, și după aceea în Congresul dela Berlin, «chestiunea orientală» a primit cum eră de așteptat, o soluțiune în unele privințe diferite de aceea proiectată la conferința ambasadurilor, înainte de război.

Astfel, României i s'a luat partea Basarabiei retrocedată prin tratatul din 1856, nesocotindu-se jertfele ei în război, convențiunea din 16 Aprilie 1877 prin care Rusia îi garantă în chip formal «integritatea teritorială» (art. 2) și protestarea indignată a delegaților români M. Kogălniceanu și I. C. Brătianu în ședința Congresului dela 19 Iunie 1878, și i s'a dat în schimb partea de nord a Dobrogei—veche posesiune românească și ea, arenă a atâtor lupte pustiitoare în trecut, transformată într'o adevărată paragină de războiul ce abia se termină.

În ce privește pe Bulgaria, se știe că ea, cu sângele vărsat de alții, și-a asigurat independența, după o robie de cinci ori seculară; dar prin chiar faptul că o parte a Dobrogei a fost atribuită României, limitele în care a fost constituită în principat autonom nu mai corespundeau în totul celor proiectate la 1876, și nici nu cuprindeau pe toți Bulgarii împrăștiati în Peninsula, în schimb însă, înglobau pe Românii din valea Vidinului și din tot lungul Dunării, cum și pe Turcii, Tătarii, Grecii, Găgăuții și Românii din Cadrilater.

Românii au suportat mutilarea nedreaptă ce li s'a impus. Ei și-au stăpânit durerea de a vedea luându-li-se din nou partea retrocedată a frumoasei provincii moldovenești răpită de Rusia «protectoare» a creștinilor din Orient cu 66 de ani mai înainte, la 1812; și, împăcându-se, în cele din urmă, cu soarta ce li se crease de Puterile europene, s'au aplicat cu tărie la desțelenirea și civilizarea noii lor achizițiuni, veche stăpânire a lui Mircea-cel-Bătrân și a lui Ștefan-cel-Mare.

Bulgarii, însă, au rămas hotărât nemulțumiți cu independența astfel obținută și cu un teritoriu ce nu putea fi socotit în înțelegime strict național-bulgăresc. În mîntea lor își făcuse loc închipuirea că la conferința ambasadurilor s'a avut în vedere numai drepturile lor și că prin urmare la San-Stefano și la Berlin li s'a făcut o strigătoare nedreptate!

Puțini oameni politici bulgari,—și printre ei Stambuloff, cel omorât cu topoarele în mijlocul Sofiei de asasini încă nepedepsiți,—au avut, dela început, simțul realității și au înțeles că la conferința ambasadurilor nu s'au discutat *drepturi bulgărești*, ci s'au urmărit, *asigurarea păcii* într'un moment de relații încordate ruso-turcești; că Ignatieff nu se găsea de fapt în fața nici unei alternative, pentru că în Rusia nimeni nu se gândia serios la nici o autonomie balcanică, ci numai la facerea unui pas înainte spre Constantinopol și Strâmtori, în executarea unui program urmat cu îndărătnicie dela Petru cel Mare încoace; și că cele două provincii ale Bulgariei autonome erau menite să devină în curând două gubernii ale vastului imperiu moscovit.

Majoritatea politicianilor bulgari s'au complăcut, din contra, într'o politică irredentă, fără bază și fără rațiune, dedându-se la opera de propagandă semnalată mai sus, pentru a fanatiza un popor rămas în multe privințe într'o stare de explicabilă primitivitate.

Declarațiuni și provocări, de natură a compromite bunele raporturi între vecini, s'au făcut de atunci neconținut, fățiș și fără jenă, cu caracter pronunțat de sfidare, sub egida autorității constituite și purtând pecetea oficialității.

Astfel, profesorul universitar B. Tzoneff publică, la 1901, în «Shornic»,—*organul Ministerului de Instrucție publică bulgar*,—un articol în care spunea, negru pe alb, ce «neamul bulgăresc are drept hotare la răsărit și miază-noapte, Marea Neagră și Dunărea» (de Marea Egeică și Adriatică pe atunci nu eră încă vorba) și că «în aceste regiuni ale patriei bulgare, *acum îmbucătățite*, trăește un pöpor care vorbește aceiași limbă și ascunde în inima sa aspirațiunea ca aceste regiuni să ajungă a fi un stat unitar, cu aceiaș administrație și cu o viață de sine stătătoare».

Un alt profesor de mare autoritate, colonelul Kantargieff, în cursul său de geografie predat la școala de ofiteri din Sofia (publicat la 1905 și în traducere românească), vorbește de trebuința ce simte Bulgaria de a avea, pe Mare și pe Dunăre, o puternică flotă îndreptată în contra României, de oarece «Bulgaria are numai decât nevoie de biruință asupra României, ori de unde nu,—mai bine moartea!»

Mai târziu,—și mai ales după cele câteva succese militare de surprindere dela 1912 încoace, —megalomania, și cu ea pre-

tențiunile Bulgarilor, au început să crească. În cele din urmă, limitele «Bulgariiei autonome» dela conferința ambasadurilor li s'au părut patrioților dela Sofia strâmte de tot, aproape meschine, pentru «Bulgaria Mare». Ceeace cereau ei, în cele din urmă, eră o Bulgaria care să cuprindă (pe lângă Bulgaria balcanică): toată Rumelia, toată Macedonia, toată Dobrogea, până la Delta Dunării, valea Timocului (cu districtele sârbești Craina, Cerna-Reca, Kniajevaț și Piroț), valea Moravei superioare și Vardarului mijlociu (cu o fâșie de pământ — un simplu coridor de zecedouăzeci kilometri lățime! — care să-i dea acces la Adriatică), apoi întreagă Peninsula Chalcidică, cu regiunile grecești dintre Cavala și Salonic, Adrianopolul cu tot *hinterland*-ul, și — dacă s'ar putea — și Constantinopolul, — Constantinopolul cel atât de râvnit de țarii imperiului bulgar! Cu alte cuvinte, o Bulgaria într'adevăr mare, care să cuprindă mai toată Peninsula Balcanică, și să se întindă dela Dunăre și până la Marea Egeică și dela Marea Neagră până la Adriatică!...

* * *

Se înțelege lesne că, pe urma unei asemenea propagande, care constituie hrana sufletească a poporului bulgar de peste 30 de ani, eră fatal să răsără bandele de «comitagii» ale lui Sarațoff și urmașilor lui, întreținute din fondurile publice ale statului bulgar; și nimeni nu se va miră dacă aceste bande nu s'au mărginit să terorizeze numai Macedonia cu cele mai odioase crime de drept comun, pentru a suprimă în ea orice altă voință și orice altă veleitate de viață națională, ci și-au întins câmpul de operații și în regatul României, asasinând, ziua nămiaza-mare, în mijlocul Bucureștilor, pe profesorul român, de origină macedoneană, Ștefan Mihăileanu, și organizând un atentat la viața regelui Carol I, atentat descoperit din fericire la timp de justiția țarei.

Când în România opinia publică tremură de indignare în fața acestor proceduri sălbatice, care puțin a lipsit să ne ducă la un conflict diplomatic și chiar la un războiu cu Bulgaria, peste Dunăre, în regatul lui Ferdinand de Coburg, se putea face, cu oare-care satisfacție, constatarea că propaganda patriotică a dat în interior toate roadele și că se putea contă pe acea stare de fanatizare a mulțimei, care a fost scopul și ținta ei continue.

Mai rămâne ceva de făcut: mai rămâne să se capaciteze și lumea străină asupra legitimității pretențiunilor bulgărești de dominațiune și de supremație în Balcani. Eră un nou câmp de activitate, o nouă și grea muncă, la care trebuia să se mobilizeze toată «inteligenta» bulgară: oameni de stat, diplomați de carieră, profesori universitari, juriști, economiști și publiciști în genere.

De bunăvoința și concursul Puterilor centrale bătaioșii noștri vecini erau asigurați, din momentul când s'au dat de partea lor în lupta pentru triumful forței asupra dreptului. Mai rămâne să se asigure și de concursul celorlalte Puteri europene. Deși, după socotelile chibzuților diplomați bulgari, aceste puteri aveau să fie înfrânte și reduse a ascultă de poruncile dela Berlin, totuși o convingere universală în conștiința lumii întregi despre drepturile lor în Balcani și la gurile Dunării, nu putea decât să prindă bine scopurilor lor imperiale. Și astfel «Prusacii orientali», cum se intitulau cu fală până mai deunăzi, încep o propagandă din cele mai întinse și mai stăruitoare pentru «Bulgaria Mare» și «Dobrogea bulgărească» în toate centrele și în toate limbile europene.

Cam din aceiaș epocă, — sfârșitul anului 1917 și începutul lui 1918, — avem de înregistrat o sumă din manifestațiunile ei zgomotoase :

Primul-ministru Radoslavoff făcea apel la toți publiciștii, la toți Bulgarii cari știu a ține un condeiu în mână, la tot ce cugetă și simte bulgărește, să nu dezarmeze în lupta pentru sfintele lor drepturi naționale, acordând el însuși interviu-uri ziarului «Neue Freie Presse» din Viena, pentru a constată ruina și sinuciderea României pe urma politicei sale nenorocite și pentru a declară că el, sub nici un cuvânt, nu-i va lăsa măcar o palmă din pământul «bulgăresc» al Dobrogei; — diplomatul D. Rizoff, omul de încredere al fostului țar Ferdinand, publică la Berlin, cu puțin înaintea morții, un *Atlas* conținând 40 de hărți etnografice din diferite epoci și de diferiți autori, ca să fixeze odată pentru totdeauna «granițele istorice, etnografice și politice ale rasei bulgare», (reușind cu multe din ele să demonstreze drepturile Românilor asupra Dobrogei!); — socialistul Nicola Sacharoff declară, în numele socialiștilor bulgari, la congresul pus la cale — se știe cum și de cine — la Stock-

holm, că împărtășește cu totul soluția maximaliștilor ruși a păcii fără anexiuni și fără despăgubiri, cu singură excepție a Dobrogei, care, fiind «țară bulgărească», urmează să fie desanexată dela România și încorporată la Bulgaria, «în chiar interesul asigurării unei păci durabile»; — la Babadag se organizează de autoritățile bulgare un congres și se publică un *Memoriu*, pentru a se declara sus și tare voința unanimă a locuitorilor dobrogeni de a fi trecuți sub părinteasca oblăduire bulgărească și de a se opune cu armele în mână unei eventuale reinstalări a dominațiunii românești pe malul drept al Dunării; — profesorii universitari L. Miletici și A. Ișircoff publicau, la Viena, Lausanne și Berna, «studii» (?) și polemice, pentru a susține «drepturile» Bulgarilor în Dobrogea, cu argumente în contradicere cu propriile lor constatări din scrierile cu caracter obiectiv-științific publicate mai înainte; — Romanski și Zlatarski puneau și ei umărul la aceiaș operă patriotică, cu aceiaș dragoste de adevăr și cu mai multă patimă încă; — iar societățile de editură subvenționate *Dobrogea* și *Phoenix* publicau scrierile lui Katzeff (vre-un Katz oare-care, cu *eff* în coadă), Pacioff, Marcoff, Burlacoff, Cilinghiroff, Penacoff, Ognianoff și *off!* câtor altor *dii minorum gentium*, în bulgărește, în nemțește, în franțuzește și în englezește, pentru a sprijini cu tot felul de «argumente», une-ori absurde, alte-ori pur și simplu ridicole, aceleași «drepturi» ale Bulgarilor în Dobrogea și a da expresiune urei lor nestăpânite și sălbatică contra poporului care și-a vărsat sângele, ca să le asigure libertatea.

* * *

Neapărat, pretențiunile Bulgarilor la dominațiunea Dobrogei se sprijină din capul locului pe *drepturi*, și încă pe tot felul de drepturi. Mai întâiu, drepturi *geografice*: Dobrogea e situată de-a dreapta Dunărei, care formează hotarul natural dintre Bulgaria și România; deci ea aparține Bulgariei, a căreia nemijlocită continuitate teritorială este.

Apoi, drepturi *istorice*: Dobrogea nu e numai «țară bulgărească», ci chiar «leagănul națiunii bulgare», de oare-ce în Dobrogea a întemeiat Asparuch (zis și Isperrich) primul regat bulgar, la anul 679 d. Chr. Afară de această Dobrogea a fost cucerită dela Ivanko, fiul bulgarului Dobrotici, dela care vine

chiar numele actual al provinciei, așa încât era drept și natural să fi fost redată tot Bulgarilor la 1878, iar nu să fie dăruită Românilor, cari n'au stăpânit-o niciodată, în tot trecutul lor istoric.

Mai departe, drepturi *etnografice*: Încă din secolul VII d. Cr. Bulgarii s'au menținut în Dobrogea, cu toată dominațiunea bizantină și otomană, așa încât ei formează elementul autohton al provinciei și până în ultimele timpuri alcătuiau și majoritatea populațiunei dobrogene.

Și, în sfârșit, drepturi *politice*: Bulgarii din Tulcea au înființat, pe la 1812, o școală elementară; „în care se învăță a ceti și scrie bulgărește“, iar pe la 1856 o școală primară botezată cu sugestivul nume de „Svietla Bălgaria“ (Bulgaria luminoasă); ei au luptat apoi alături cu Bulgarii din Balcani „în contra jugului spiritual al Patriarhatului ecumenic“ și la 1871 au trimis chiar reprezentanți la adunarea națională bulgară, convocată la Constantinopol, pentru organizarea bisericei lor naționale autonome; în Dobrogea s'a născut Ștefan Karadja, «erou legendar al epocii eroice bulgare», despre care, cinstit. vorbind, nu se prea știe nici cine a fost, nici ce a făcut; mai târziu, Bulgarii au întemeiat în Dobrogea o „înaltă cultură“ și o „strălucită civilizație“, așa încât între anii 1870 și 1877 ei aveau câteva școli primare, câteva biserici, un gimnaziu cu 4 clase, un episcopat, două societăți comerciale, o societate feminină de binefaceri și câteva corporațiuni de meseriași, atingând astfel „apogeul“ desvoltării lor culturale și puterii lor economice.

Pe lângă atâtea *drepturi* axiomatice, o sumă de alte considerațiuni și argumente militează în favoarea aceluiași pretențiuni de dominațiune.

Mai întâiu, România nu are nici un drept în dreapta Dunărei, probă că la 1878 mai mulți parlamentari și publiciști români s'au declarat în contra anexării Dobrogei cu prețul pierderii celor trei județe ale Basarabiei retrocedate, și la acea epocă Dobrogea era până într'atâta considerată ca „țară bulgărească“, încât însuși Domnitorul Carol I a redactat proclamațiunea sa din 14 Noembrie 1878 „cătrec locuitorii dobrogeni“ nu numai „în limba oficială — românească“ ci și „în limba țării — bulgărească“.

Afară de aceasta, România nu are nici un interes să stăpânească Dobrogea, de oarece mișcarea ei comercială se poate

face și numai pe Dunăre, prin porturile Brăila și Galați, cum s'a tăcut atâta vreme în trecut; și dacă totuși ar avea numai decât nevoe și de portul maritim „bulgăresc“ al Constanței, Bulgaria e gata ori când să-i permită tranzitarea produselor sale de import și export pe baza unor anumite convențiuni economice și cu tot respectul ce a dovedit că știe să poarte tratatelor internaționale.

Și, în sfârșit, România s'a arătat nedemnă de a stăpâni Dobrogea, întru cât n'a acordat locuitorilor dobrogeni dreptul de a fi reprezentați în Parlament decât abia la 1909, iar administrația română a fost totdeauna «un lanț neîntrerupt de arbitrar administrativ, de ilegalități sistematice, de justiție parțială, de jaf organizat, de opresiune spirituală și politică», pe când ori undă a fluturat drapelul bulgăresc, la umbra și la adăpostul lui au înflorit libertatea, democrația, legalitatea, respectul de dreptul fiecăruia și toate celelalte bunuri care sunt cuceririle adevăratei civilizațiuni... bulgărești.

E bine înțeles că până în toamna anului 1918 la foarte aceste drepturi, constatări și recriminări se mai adăugă un argument, care eră, singur, decisiv: *gloria nepieritoare cucerită de invincibila armată bulgară la Turtucaia și pe câmpiile Dobrogei*. De când, însă, invincibila armată a închinat steagul, iar țarul Ferdinand de Coburg s'a retras pe domeniile sale din Ungaria, unde are acum tot răgazul să facă reflexiuni, pe cât de adânci pe atât de amare, asupra nestatorniciei și fragilității lucrurilor omenești, acest argument decisiv pare a-și fi pierdut toată valoarea,

* * *

Tepașitatea cu care această propagandă s'a tăcut și înainte și după pacea ce ni s'a impus prin tratatul dela 7 Maiu 1918 ar putea să inducă în eroare pe cei nepreveniți, cari nu cunosc îndeajuns trecutul Dobrogei, legăturile ei seculare cu ținuturile românești din stânga Dunărei și adevărata stare de lucruri din provincia noastră de pe malul Mării.

De aceea o scurtă examinare a chestiunii și restabilire a adevărului se impun.

Firește, nu ne vom opri la micile nimicuri, în care patrioți balcanici văd împrejurări generale de drepturi. Nu vom

discută întru cât cutare școală primară, — numească-se ea «Svietla Bălgaria», — cutare societate comercială ori asociație feminină de binefaceri, participarea cutărui delegat la cutare adunare bisericească ori nașterea cutărui erou, pe atât de obscur pe cât de legendar, le dau dreptul la stăpânirea Dobrogei. Simpla enunțiere a acestor nimicuri ne scutește de orice discuție.

Vom examina, însă, chestiunea *drepturilor* geografice, istorice, etnografice și politice pe care ei le invocă (și a celor pe care se feresc de a le pune în discuție) și vom arăta care e temeinicia *argumentelor* pe care își întemeiază pretențiunile și care valoarea *recriminărilor* formulate în contra stăpânirii românești în Dobrogea; iar în studiul nostru ne vom referi numai la fapte, date și cifre ce nu se pot contesta cu bună credință.

Vom arăta de asemenea în ce stare am primit Dobrogea dela Turci în 1878, câtă muncă și câte sacrificii am făcut pentru înălțarea condițiilor ei economice, culturale și sociale în general și la ce grad de prosperitate ajunsese ea înainte de ultimul război.

Iar relatând actele de neînchipuit banditism, ororile și atrocitățile de necrezut ale «glorioasei» armate bulgare din anii 1916, 1917 și 1918 vom arăta implicit și *opera lor* în Dobrogea, titlul cel mai proaspăt cu care se prezintă și pretind stăpânirea ei, libertatea, democrația, legalitatea, respectul de persoana și de avutul altuia și toate celelalte bunătăți ce înfloresc la umbra și la adăpostul drapelului bulgăresc, sub oblăduirea blajină a prea civilizatei «Prusii orientale» din Balcani.

IOAN N. ROMAN

NUME VECHI ALE DOBROGHI:

VLAHIA LUI ASAN, VLAHIA ALBA

(1186—Sec. XIII)

I. În anul 1253 călugărul minorit Wilhelm de Rubruquis întreprinde o călătorie «ad partes orientales», la Tătarii, din stepele Ucrainiei, cu scop de a-i cunoaște și a transmite apoi apusenilor relații asupra acestor noi barbari cari, cu doisprozece ani mai înainte la 1241, străbătând și pasurile Carpaților, unde înfloriau voevodatele românești ale lui Basarab-Ban și Seneslau, — pustiiseră îngrozitor până în inima Ungariei și până la hotarele germane. Arătând care sunt teritoriile supuse Tătarilor, W. de Rubruquis pomenește și de Valachia lui Asan, ce se întindea dela gurile Dunării spre miazăzi, în direcția Constantinopolei, până în munții Balcani, precum și de Bulgaria-mică, în deosebire de Bulgaria-mare dela Volga, lângă Urali, dar și de Valachia Asanizilor. Iată și acest prețios pasaj din itinerarul călugărului minorit Rubruquis :

«Dela gura Donului în spre apus și până la Dunăre, totul este supus. Ba chiar și *dincolo de Dunăre, către Constantinople, Valachia care este țara lui Asan și Bulgaria mică până la Salonoma*, totul le plătește tribut. Ba încă în afară de tributul pomenit, ei au ridicat în anii din urmă, de fiecare casă câte o secure și tot graul pe care l'au găsit, în massă¹⁾.

1) „Ab orificio Tanais versus occidentem usque ad Danubium, totum est subditum. Etiam ultra Danubium versus Constantinopolim, Valachia, quae est terra Assani et minor Bulgaria usque ad Solonomam, omnes solvunt eis tributum. Et etiam ultra tributum condictum sumpserunt annis nuper transactis de qualibet domo securim unam et totum frumentum quod invenerunt in massa“.

Într'ua număr viitor vom da în traducere întreg itinerariul fratelui

II. Despre Vlahia Asanizilor mai vorbesc și cronicarii francezi ai imperiului latin de răsărit (1204—1261): Geoffroy de Ville-Hardouin și Henri de Valenciennes, apoi o cronică anonimă în vechiul dialect din Valenciennes: iar despre Vlahii și Cumanii lui Ioniță, — «li Blak et li Coumain», «li Blacois et li Coumain», «les Blas» — care prind pe contele Balduin de Flandra, îl țin în închisoare și-lucid, vorbește și o cronică rimată a cuceririi Constantinopolei de către Frânci, de Philippe Mouskes, episcop de Tournay (1274—1282)¹).

În Geoffroy de Ville-Hardouin, Ioniță, împăratul Românilor și Bulgarilor, este intitulat «Iohannis», sau mai simplu «Iohan, le roi de Blaquie», «le roi de Blakie» (de 14 ori în cuprinsul întregii cronice), dar și «roi de Blaquie et de Bogrie», «roi de Blakie et de Bougrie» (de 13 ori). Acest Ioniță e recunoscut ca Vlah: «Et cil Iohannis si ere uns Blaque» (p. 80). În armata sa sunt menționați mai adesea Vlahii și Cumanii: «li Blac et li Comain», «Comains et Blas» (passim) și foarte rar Bulgari și Greci: «Bougres», «Grien», «Grieux». — Prizonierii, pe care-i ia Ioniță din sudul Balcanilor, sunt duși în Vlahia dintre Dunăre și Balcani: «ainz les fist prendre et to lir tot or avoir et mener *en Blakie*, nuz et deschaux ei à piè» (p. 154): de asemenea după ce cuceri orașele Neapole și Panedor (Panion), luă captivi «et les fist mener *en Blaquie*»; idem la Heraclea (p. 163). Într'un rând «Vlahii și Cumanii» ajung cu incursiunile lor până la porțile Constantinopolei: «Lors coururent li Comain et li Blac devant les portes de Constantinople....» (p. 164) și luând mulți captivi, îi duc de asemenea „în Vlahia”. Vlahii aceștia locuiesc ca popor independent, la nord de munții Balcani și mai ales în spre M. Neagră. Ei au în mâinile lor strâmtoarele munților Balcani, iar

minorit Rubruquis, ale cărui informații sunt foarte prețioase nu numai pentru istorie, dar și pentru cercetările etnografice. Ediția utilizată de noi este cea engleză: „The principal navigations, voyages, traffiques and discoveries of the english Nation etc. „Vol. I Londra 1599. Narațiunea lui Rubruquis poartă titlul: „Itinerarium fratris Wilhelmi de Rubruquis de ordine fratrum minorum, anno gratiae 1253, ad partes orientales” și e dedicată „Lodovico Dei gratia Regi Francorum”.

1) Ediția consultată de noi în privința acestor scriitori medievali este cea tipărită de I. A. Bouchon la Paris la 1828. Regretăm că n'am putut găsi și cronică lui De Clary.

partea răsăriteană a țării dintre acești munți și Dunăre, se numește Vlahia, după cum rezultă și din acest pasaj:

«Și a doua zi el se porni și călări spre țara lui Ioniță, și călări patru zile. Iar în a cincea zi ajunsese *la poalele munților Vlahiei*, la o cetate ce se numea Elin, pe care Ioniță o populase de curând cu oameni. Și când oamenii acelui loc văzură oastea venind, părăsiră cetatea și fugiră în munți¹⁾. Impăratul Henris, după ce face multă pradă în grâu și vite, pornește spre defileuri unde „*se găsiu clisuri foarte tari și unde se adunaseră Vlahii țării*“²⁾ care aduseră multă pagubă și la cai și la oameni.

De aci se vede clar că Balcanii răsăriteni erau locuiți de Vlahi; că ei apărau clisurile munților de atacurile ce veniau din spre miazăzi; că lanțul munților Balcani, de pela orașul Elena spre Mare se numiau «munții Vlahiei» — «*la montaigne de Blaquie*» și că, prin urmare, țara dela acești munți se numia Vlahia, după cum rezultă și din pasagiile anterioare, privitoare la transportul captivilor.

De altă parte, țara dela sud de munții Balcani, cronicarul o numește «Romenie» (p. 161, 179), adică Romania Byzantinilor. În munții dinprejurul orașului «Messinople» însă pomenește de Bulgari «*li Bougres de la terre*», cari rănesc cu o săgeată pe marchizul Bonifaciu de Monferrat și-i taie capul, trimițându-l lui Ioniță în anul 1207. Cronicarul însă distinge bine pe acești

1) Et lendemain si mut et chevaucha vers la terre Iohannis, et chevaucha par quatre jors. Et al cinquiesme jor si vint al *piè de la montaigne de Blaquie* a un citè qui avoit nom Elin, que Iohannis avoit nouvelement repoplée de gent. Et quant le gent de la terre virent l'ost venir, si guerpirent la citè et fuirent es montaignes" (p. 189).

2) „Si trovèrent les destrois mult forz et *li Blac del país* se furent assemblé et assemblèrent à aus et lor firent mult grant damage et d'hommes et de chevaus" (p. 189—190). Despre Vlahii din aceste părți, precum și despre armata de Vlahi și Cumani a lui Ioniță se vorbește într-o scrisoare a lui Henric, administratorul imperiului latin de Constantinopole, către Papa Inocențiu III, din anul 1205, în care se spune că Grecii dela Adrianopole s'au revoltat și/au chemat în ajutor pe Ioniță, care a năvălit cu oastea sa de Români și Cumani și l'au prins pe Balduin: „*Andronopolim... quae civitas est Graeciae munitissima, et montibus tantum interpositis Blachorum affinis populls...*“; „*Porro audito a Iohannitio Blachorum domino quod Latini...*“, „*.....iruit subito Blachus ille Iohannitius in nostros cum multitudine barbarorum innumera, Blachis videlicet et Commanis et aliis...*“

«Bougres» și niciodată nu-i confundă cu Vlahii; și dacă cronica sa e plină de faptele Vlahilor, aceasta înseamnă că Românii erau foarte numeroși în aceste părți și mai presus de toate activi, în deosebire de Bulgari, cari erau mai puțini ca număr și mai pasivi.

Continuatorul lui Geoffroy de Ville-Hardouin este Henri de Valenciennes. În cronica acestui cavaler se vorbește, între altele, și despre rivalitățile între Esclas (Asan) și Buriță, urmașii lui Ioniță; iar în armatele lor se pomenește veșnic aceiași Vlahi și Cumani «li Comain et li Blac», «Blas et Comains», ca și când Bulgari nici n'ar fi existat.¹⁾ Țara din spre Constantinopol e numită și aci «Roménie» (p. 269) și se mai vorbește și de o țară „Vlahia-mare“, „Blaquie-la-grant“, pe care Henris o promite lui „Esclas“ (Asan) împreună cu fiica sa de soție, „se Dieu plaist“ (p. 213), Dar această Vlahie-mare este cea dinspre Grecia și nu are a face nici cu Vlahia Asanizilor dinspre gurile Dunării și nici cu Vlahia din nordul acestui fluviu.

În sfârșit, în cronica anonimă, scrisă în vechiul dialect din Valenciennes, se vorbește de „Iohannis, qui estoit *roi de Blaquie*“ (p. 287); de lupta lui Balduin de Flandra în contra Vlahilor, Cumanilor și Grecilor lui Ioniță: „les Blaks, les Comains et les Gregs“ (p. 288) — de Bulgari nu se pomenește nimic —, și de „țara Vlahiei“ de unde Ioniță, pentru a combate pe Latini, ridică toată populația capabilă de a purta arme și împreună cu încă 10.000 de Cumani și cu mulți Greci, pornește spre miază-zi: „il avoit tous ceulx de la *terre de Blackye* qui armes povient porter et bien de dix mille Comains et grant plenté de Grégeois“ (p. 288).

Între altele, prin urmare, cum doi scriitori din acelaș secol, dintre care unul vorbește de la nord de gurile Dunării, iar altul de la sud de Balcani — Rubruquis și Ville-Hardouin — sunt de acord în a numi țara dintre Dunăre și Balcani în acelaș fel: Vlahia lui Asan, sau mai simplu Vlahia. Să vedem acum ce scrie un alt contemporan, care privește țara Asanizilor din spre apus.

III. Acesta este Ansbertus, cronicarul expediției cruciate a lui Frideric Barbă-roșie.²⁾ Știrile sale despre Vlahia lui Asan,

1) pag. 196, 197, 201, 202, 203, 205, 209, 219, 235, 267.

2) Relațiunea sa se află publicată în „*Fontes rerum Austriacarum*“, tom. V partea I sub titlul: „*Istoria de expeditione Friderici imperatoris edita a quodam austriensi clerico, qui eidem interfuit, nomine Ansbertus*“.

poate că sunt și mai precise. Într'un pasaj la pag. 24, ei scrie: „Pe lângă aceasta, în cea mai mare parte a Bulgariei, precum și către Dunăre, unde se varsă în mare, (adecă în Dobrogea), stăpânia un oarecare Român Calo-Petru și fratele său Crasian, împreună cu supușii lor Români”.¹⁾

E vorba de cei doi Asanizi: Petru și Asan. În determinarea țării stăpânite de ei, vedem că se face o distincție, căci se zice: „în cea mai mare parte a Bulgariei“, de oarece primii Asanizi nu cuceriseră delă Bizantini toată Bulgaria, și apoi se adaugă „precum și către Dunăre, unde se varsă în mare“, adecă Dobrogea și Bulgaria răsăriteană de azi; de unde rezultă că Ansbertus nu numește ținuturile din spre M. Neagră ca aparținând Bulgariei.

Pentru Ansbertus, Petru e un Român, „Flachus“. Acesta poartă apoi titulatura de „Domn al Românilor“; supușii săi îi numesc „Împărat al Greciei“, adică al imperiului Bizantin: „Kalopetrus Blachorum Dominus, itemque a suis dictus imperator Greciae“ (p. 54). Ca supuși, Petru are pe Români și pe cea mai mare parte din Bulgari: „Kalopetrus, Blachorum et maximae partis Bulgarorum in hortis Traciae Dominus“ (p. 44). El stăpânește însă cu Vlahi săi: „cum subditis Flachis“. Lui Frederic Barbă-roșie îi oferă un ajutor de 40.000 de Români și Cumani cu arcuri și săgeți împotriva Constantinopolului, cu condiția ca împăratul german să-i ofere coroana imperială a Bizanțului.²⁾

Din toate acestea se vede, că pela anul 1188, când pornește cruciada lui Fredric Barbă-roșie, Petru, Român de neam, stăpânea ținutul dintre Balcani și Dunăre; că acest ținut mai spre apus se numia Bulgaria, dar mai spre răsărit, către M. Neagră, era un teritoriu deesebit. Poporul stăpânit de Petru e format din Români și Bulgari, iar armata lui din Români și Cumani. Dintre aceste popoare însă, cel care jucă rolul istoric

1). *Preterea Bulgariae in maxima parte ac versus Danubium, quousque mare influit, quidam Kalopetrus Flachus et frater ejus Crassianus cum subditis Flachis tyrannizabat.*

2) „... Se imperatorem et coronam imperialem regni Graeciae ab eo sibi imponi efflagital seque ei circa initium veris quadraginta millia Blachorum et Comanorum tenentium arcus et sagittas adversus Constantinopolim transmissurum constanter asseverabat“ (p. 44) E surprinzător cum Jirecek în „Geschichte der Bulgaren“, prelulindeni, unde izvoarele dau Vlachi, pune în locul lor pe Bulgari.

principal. era acela al Românilor, căci Ansbertus știe precis că între Balcani și gurile Dunării „stăpâneau Calo-Petru Românul și fratele său Crassian, împreună cu supușii lor Români”. Că acești Vlahi erau numeroși și locuiau nu numai muntele — cum par a afirma unii — ci acopereau țara cu așezările lor, se vede și din cifra cea mare de 40.000 luptători Români și Cumani pe care-i promite ca ajutor Petru lui Frederic Barbă-roșie; se vede și din multele răsboaie pe care le-au purtat Asanizii cu Bizantinii și cu Latinii așezați în Constantinopole, în care războaie sunt pomeniți ca luptători, de toți cronicarii contemporani, aproape întotdeauna numai Vlahi și Cumani. O parte din acești Vlahi veniau și din nordul Dunării, ca aliați ai fraților lor Asanizi; însă grosul lor îl formau Români din Dobrogea, răsăritul Bulgariei și dela clisurile Balcanilor, căci de n'ar fi locuit aci o masă compactă de Români, nu s'ar fi numit „Valahia lui Asan”, sau mai simplu „Valahia”. 1)

În sfârșit Ansbertus pomeneste și el de o Vlahie, o «terra Blacorum» (p. 48) îu departe de Salonic: «regionem opulentam Flachiam dictam, non multum a Thessalonica distantem...» (p. 42). Era plină peninsula Balcanică de Vlahi și de Vlahii!

Era o Vlahie-mare: Μεγάλη Βλαχία, în Thessalia; o Vlahie-mică: Μικρά Βλαχία, în Pind; o Vlahie de jos: Ἀνοβλαχα,

1) Români, de altfel, locuiau pe la 1188 și în celelalte părți ale Bulgariei, spre apus, precum și prin Serbia, după mărturia aceluiaș călugăr Ansbertus. Amintim în acest loc și chestiunea aceasta spre a înlătura neadevărurile grosolane ale d-lui St. Romanski, profesor universitar bulgar, care într'un articol lipsit de onestitate științifică, intitulat „Caracterul etnografic al Dobrogei” din publicația „Die Dobrudscha” Sofia 1918, afirmă la pag. 90 că „Români din nordul Bulgariei și din Răsăritul Serbiei au venit în ultimi doi secol de peste Dunăre etc.” Or fi venit! Dar iată că Ansbertus ne spune că la 1188 între Dunăre și Sofia, pe unde au trecut cruciații prin „silva longissima Bulgariae”, ei au fost atacați cu săgeți otrăvite de „Greculi”, „Bulgari”, „Serbi” și „Flaci”, deci și de Români (p. 20); iar în drum dela Niș spre apus, de „Grecis et Flachis”; dar că și cruciații la rëndul lor, au stârpiț mulți tâlhari Bulgari „perplures e Bulgaris latrunculos” (p. 26). Și se vaetă bietul călugăr Ansbertus de cruzimile săvârșite de sălbăticia și proștia Bulgarilor asupra pelerinilor lui Cristos cu aceste vorbe: „în transilu suo per Bulgariam vidisset. proh dolor!, omnium pene peregrinorum Christi inibi în via sepultorum corpora immani feritate seu vesana stultitia Bulgarorum effosa ad ignominiam exercitu Christi...” (p. 47), un caracter etnic ce nu se desminte nici până astăzi.

în Epir; iată și o «Flachie» lângă Salonic, unde marea Egee, până târziu, în sec. XIV, XV s'a numit «Marea Valahică» — «Walachisches Meer»¹⁾.

Valahia Asanizilor însă nu era nici una din aceste pomenite mai sus, ci era între Balcani și gurile Dunării. Această Vlahie, în deosebire de celelalte, se mai numea și *Vlahia-Albă*. Acest nume apare într'o glossă la cronica lui Geoffroy de Ville-Hardouin (ed. Du Fresne), unde se dă titlul lui Ioniță: «Iohannis qui ere roi de Blakie et de Bougrie» (p. 81), iar într'o notă marginală după ediția Vigenere (Paris 1585), se adaugă: «et des habitans du Mont Haemus qui est la basse Mysie, s'appelant maintenant *Blankis Blakie*, et de *Bulgarie*», deci: «și al locuitorilor din muntele Hemului (Balcani) care este Mysia inferioară, numindu-se acum Valahia-albă, precum și al Bulgariei». După această glossă, Ducange, în notele la cronica lui Ville-Hardouin (p. 303—304) admite o Vlahie-albă: «blanche Blaquie ou Valachie» între gurile Dunării și Balcani, în deosebire de Valahia-neagră din nordul fluviului. De asemenea Hopf în «Istoria Greciei» la pag. 165 scrie: «Die zwischen Hämos und Donau lebenden Wlachien, deren Land meist als Weiss-Wlachien bezeichnet wird» adică: «Românii ce locuiesc între Balcani și Dunăre, a căror țară este mai adesea numită, Valahia-albă». După Hopf se conduce și Jirecek în «Istoria Bulgarilor» (p. 218), precum și Höfler în opera sa: «Românii ca întemeetori ai celui de al doilea imperiu bulgar» (p. 233)²⁾. D. D. Onciul, pentru a-și susține teoria sa că Radu Negru nu e altceva decât personificarea domniei Asanizilor în Muntenia, trece peste toate aceste isvoare și caută Vlahia lui Asan în nordul Dunării³⁾ părere care nu se dovedește prin nici o mărturie contemporană și a fost respinsă de d. N. Iorga⁴⁾ și alți istorici.

IV. Un alt scriitor care ne dă relații despre Vlahii din muntele Hemului, este cronicarul bizantin Nicetas Choniates. Foșt prefect al Filipopolei, deci al unui oraș vecin cu Româniile din

1) Schiltberger's (aus München) *Reise in den Orient* etc. München 1814 pag. 83. Pentru Vlahiile din peninsula Balcanică vezi și Roester: *Rom. Stud.* p. 105.

2) In *Sitzungsber. d. K. Akad. d. Wiss.* Wien 1879. Ph. h. Cl. XCV.

3) In *Originele Principatelor române*

4) In *Geschichte des rumänischen Volkes* și alte opere.

Balkanii răsăriteni și centrali, apoi martor ocular al evenimentelor — «căci și eu am însoțit pe împăratul ca scriitor»¹⁾ afirmă el — spusele sale sunt tot așa de prețioase ca și ale celui alt martor ocular de mai târziu, ale lui Ville-Hardouin. Și mai presus de toate Nicetas Choniates este obiectiv și un bun observator, însușiri care caracterizează spiritele superioare. Lectura acestui cronicar este de un preț deosebit pentru noi; fiindcă ne arată că la crearea imperiului numit «româno-bulgar», Români au fost capul, Românii au fost sufletul, și tot Românii, cu ajutor Cuman, au fost brațul²⁾. Este surprizător cum scriitorii slavi, de altfel dintr'un sentiment ușor de explicat, caută să expropriere în folosul Bulgarilor această operă curat românească, care e răscoală Asanidă și întemeierea statului Asanid. Intre acești scriitori slavi cităm pe Drinov, Wassiliewski și... însuși Jirecek! Dar izvoarele contemporane, izvoarele martorilor oculari, afirmă tocmai contrariul și oricine își poate da seama ce șubredă este temelia argumentelor lor, citind numai aceste izvoare.

Așa dar, Nicetas Choniates ne povestește cum împăratul bizantin Isaac Angelul, jefuind localitățile din spre Anchialos, pentru a-și procura venituri în vederea nunții sale cu fiica regelui ungar Bela, și-a făcut «neimpăcați dușmani pe *acei barbari ce locuiesc peste tot cuprinsul muntelui Hemus, și cari mai înainte se numeau Mysi, iar acuma Vlahi se chiamă*»³⁾).

«Aceștia — scrie mai departe cronicarul — bizuindu-se pe clisuri și sumețindu-se în cetățile lor, de care foarte multe sunt și se înalță drepte pe stânci prăpăstioase... au făcut răscoală înfricoșată. Cei cari au iscodit răul și au vânzolit întreg neamul erau Petru și Asan, doi frați din aceeași seminție»⁴⁾ adevărați doi Români!

Dar pasagiul cel mai prețios, din care se vede și mai bine originea românească a Asanizilor, este acela în care se vorbește de războiul între Vlahii lui Asan și comandantul bizantin, sevas-

1) συνιστόμενον τὰς καὶ αὐτῶς Βασιλεὶς ἱστογραμματοσέβησι § 518. Patrologia, Migne.

2) Pasagiile privitoare la Asanizi și la Românii din Bulgaria răsăriteană, ca și din Rodope și din Macedonia, au fost traduse de d. Gh. Murnu în *Analele Academiei Române*, Seria II, tom. XXVIII, 1905—1906.

3) Τριῖς κατὰ τὸν Αἴμιον τὸ ὄρος Βαρβάρους, οἱ Μυσοὶ πρότερον ὀνομαζόμενοι νῦν δὲ Βλάχοι κηλήσκονται. § 482.

4) Πέτρος καὶ Ἀσάν, ὁμογενεῖς καὶ ταυτέσποροι. § 482.

toocratorul Isaac. Acesta cade în luptă rob împreună cu un preot grec care «se ruga de Asan, grăindu-i în limba lui, știutor fiind de limba Vlahilor, să aibă milă de el și să-l lase iiber»¹⁾.

Pretutindenii în cronică sa, Nicetas Choniates vorbește de Vlăhi și iarăși de Vlăhi, când se ocupă de evenimentele din Balcani. Chiar și în munții mai dinspre miazăzi conducătorii răscoalelor în contra Bizantinilor sunt tot Români. Așa s. ex. Hryses, care «pune mâna pe Strumița și pe cetatea Prosacon», unde-și face «scaun de domnie», era un «Vlah de neam»²⁾; apoi Ivancu, cel care pornește răscoala în ținutul Filipopolei și care-și schimbă numele în Alexe, este tot un Vlah, căci cronicarul spune precis despre dânsul că într-o vreme a fost comandantul oștilor bizantine în părțile Filipopolei, care oști «impedica Valul Vlahilor cei de un neam cu dânsul»³⁾. Ca să capete forțele necesare răscoalei și proclamării independenței de Bizanț, acest Ivancu-Alexe, «îmbogăția cu daruri pe cei de un neam cu dânsul» și își «sporiă oastea cu oameni din neamul său, imputinând pe Greci...» (§ 676); apoi intră în legături cu Ionița Asanidul, care domnia la N. de Balcani (§ 679) și întărindu-și cetățile «ridicate pe culmile munților din fața muntelui Hemus», răscoală toată țara la sud de Balcani până la M. Egee (Abdera), omorând pe Bizantini «pe când pe cei de un neam cu dânsul, care voios se alăturau de el, îi lăsa liberi să rămână acasă la ei» (§ 680). Trebuie, prin urmare să nu confundăm naționalitatea acestor Vlăhi, a căror origine românească scriitorii slavi caută să o mistifice. De asemenea trebuie să stabilim că semnalul răscoalei întruiva Bizantinilor n'a pornit din Rhodope ca să se întindă și în nordul Balcanilor, ci a pornit din părțile românești ale Bulgariei răsăritene, ca să se întindă mai târziu și la Români dela Strumița și din Rhodope.

În armata Asanizilor Nicetas Choniates pomenește numai Vlăhi și Cumani⁴⁾. Rare ori se vorbește despre Bulgari, ca de

1) δι' ὁμοφωνίας ὡς ἴσους τῆς τῶν Βλάχων φωνῆς ἐπέλεον κῆτον ἐκκαλύψεως. § 617.

2) ἢ ἐκ Πρωσῶν Βλάχος τὸ γένος = Și era acest Hryses Român de neam. § 643. Și la § 665: Βλάχος ὄν τὸ γένος = Vlah fiind de neam (Hryses).

3) τοῖς ὁμογενέσιν αὐτῶν Βλάχοις § 676.

4) Βλάχοι καὶ Σκύθαι. În loc de Vlăhi zice uneori Μυσοὶ = Mysi, și în loc de Σκύθαι zice Κομάνοι (§ 561). Oastea Vlahului Ivancu de asemenea era «de un neam cu el». § 678.

ceva cu totul secundar. Prin Dobrogea Asanizii aveau legături și cu Românii din nordul Dunării precum și cu Cumanii. La aceștia fug frații Petru și Asan, după primul lor nesucces; și dela aceștia împrumută lioniță multe ajutoare, ca și înaintașii săi, cu care ajutoare răzbește până sub zidurile Constantinopolei. Iată și un pasaj din care se vede intervenția Românilor din stânga Dunării alături de frații lor dela sud.

Pe când împăratul era bolnav — scrie cronicarul — «Cumanii, cu o ceată de Vlahi, trecând Dunărea și năvălind în țară (la S. de Balcani), prădau în ziua de Sf. Gheorghe orașele Traciei de pe lângă Mesene și Țurul» și făceau mulți robi. (§ 663).

Țara Asanizilor este numită de cronicarul bizantin «Mysia», patria Vlahilor Asanizi¹⁾. Însă, deoarece Mysii sunt Vlahi, și țara este o Vlahie. Mai e numită și «Zagora», prin care trebuie să înțelegem numai partea răsăriteană a Bulgariei nordice de astăzi (§ 520). Ioniță însuși e numit și «Domnul Zagorei»²⁾, pe lângă «Domnul Mysiei» (§ 706). La început stăpânirea Asanizilor s'a limitat numai asupra acestei Zagore și asupra podișului răsăritean, ce se lasă până în Dunăre. Cetățile maritime precum: Constanța, Varna și celelalte mai meridionale erau în stăpânirea Bizantinilor (§ 706); deasemenea și părțile apusene ale Bulgariei, cu Sofia. Mai apoi însă, scrie Nicetas Choniates, Asanizii «nu mai erau mulțumiți să poată păstra ce era al lor, îndestulându-se cu stăpânirea Mysiei, ci erau hotărâți să aducă împărăției Romeilor (Bizantinilor) cea mai puternică lovitură și se împreună domnia Vlahilor și a Bulgarilor, precum a fost odinioară»³⁾. Aceasta le-a reușit Asanizilor mai târziu, fiindcă își întind cucerirea lor și asupra Bulgarilor din apus și asupra Macedoniei, unind într'adevăr la un loc pe toți, sau aproape pe toți Românii și Bulgarii din Peninsula Balcanică, «precum a fost odinioară». Căci nu trebuie să înțelegem aci prin Vlahi, pe Românii din nordul Dunării, cum susțin unii istorici, ci pe cei din Peninsula Balcanică, dacă nu voim a stâlci înțelesul frazei cronicarului și dacă ținem seamă întinderea teritorială a statului Asanid în momentul când se naște această ambiție. Textul spune clar că Asanizii voiau «să împreune

1) εις την πατρίδα Μυσία (§ 489).

2) τῷ ἀρχοντὶ τῆς Ζαγοράς Ἰωάννη (§ 679).

3) καὶ τὴν τῶν Μυσῶν καὶ τῶν Βουλγάρων δυνατείαν εἰς ἓν συνάψουσιν ὡς πάλαι ποτὲ ἦν. (§ 489).

domnia Vlahilor și a Bulgarilor, precum a fost odinioară», însă cum? «dând împărăției Romeilor cea mai puternică lovitură». Ori, Bizantinii nu stăpâneau asupra Vlahilor din nordul Dunării! Afară de aceasta, pasajul despre «domnia Vlahilor și Bulgarilor» înseamnă că Asanizii, ca Români, și stăpâni peste Vлахia lor dintre Dunăre, Mare și Balcanii răsăriteni, voiau să cuceriaască dela Bizantini și părțile apusene ale Bulgariei, adică cele din spre Sofia, pe care încă nu le stăpâneau, precum și părțile mai meridionale, spre Macedonia și astfel să întemeieze o domnie «precum a fost odinioară»; căci dacă acest pasaj s'ar interpreta în sensul că Asanizii voiau să uniască cu țara lor și țara dela nordul Dunării, atunci Nicetas Choniates s'ar fi exprimat altfel zicând «voind să uniască domnia Vlahilor de dincoace cu a Vlahilor și Cumanilor de dincolo de Dunăre», fiindcă despre Asanizi și poporul lor ne-a spus dela început că sunt Vlahi.¹⁾

Acești Români Asanizi, de asemenea, nu erau numai vulturii din munți, cari stăpâneau cetățile romantice dela clisurile Balcanilor răsăriteni și nici numai niște ciobani sprinteni, ce se cațără pe coaste ca și caprele sălbatece, căci, ca atare, n'ar fi putut realiza fapte așa de mărețe ca acelea de care ne vorbesc cronicarii și martorii oculari ai vremii. Pentru asemenea fapte epice se cere un popor numeros și cu un prisos de energie, pe care, de fapt, l-au avut Vlahii Asanizi. De unde atâta mulțime de Români cari poartă războaie cu Bizantinii și mai apoi cu cavalerii latini din Constantinopol? De sigur, nu numai dintre rarii păstori ai munților Balcani, ci și dintr'o populație agricolă numeroasă, populație de Vlahi, cari locuiau podișul Bulgariei dintre Dunăre și Balcani. Căci, iată ce scrie în această privință Nicetas Choniates:

«Împăratul măcar că nu găsi nici o piedică în Mysia și putea s'o cuturee toată și să așeze armie de straje în toate cetățile de acolo, de care multe sunt de-alungul Hemului, însă cele mai multe, sau mai toate clădite sunt pe râpi stâncoase și pe culmi acoperite cu nouri, — n'a făcut nimic din toate acestea, ci dând foc secerișului strâns în snopi și ademenit fiind de vor-

1) Nici d. N. Iorga, nici Jirecek nu admit stăpânirea Asanizilor în N. Dunării.

bele înșelătoare ale Vlahilor care i s'au înfățișat, se grăbi să se întoarcă înapoi». (§ 487).

Dar Vlahii Asanizilor locuiau și în orașele Bulgariei răsăritene, ca Târnova și altele, și încă în număr mare, unde, ce e drept, sunt pomeniți alături cu Bulgarii, de către un geograf arab¹⁾. Forma sub care ni se comunică estn următoarea: «Acest oraș este locuit de Vlahi și de Bulgari».

Românii mai sunt pomeniți în Dobrogea, precum și lângă M. Neagră pe la Anchialos și mai departe, pe la Vizya, în anii 1095, 1164 și 1284²⁾. Cronicarul Ioannes Cinnamus (sec. XII) vorbind despre războaiele purtate de Manuil Comnenul în contra Ungurilor, scrie că armata lui Ion Batatzes, care avea ordin să atace pe inamic «din spre părțile vecine cu M. Neagră», era alcătuită «mai ales dintr'o imensă mulțime de Vlahi, despre care se zice că au fost coloniști din Italia»³⁾. Expediția avu loc la 1166 și Dunărea fu trecută în stânga ei prin Dobrogea de către această armată românească.

Pe când, dar, în nordul Dunării și mai ales în Moldova, poporul român, încă rar și oare cum oprimat de barbarii ce se găseau pe acelaș teritoriu — Cumanii — nu poate pași, unit într'un stat mai mare, pe scena istoriei, ci, duce o viață mai modestă în cnezate și voievodate independente unele de altele. — Românii din dreapta Dunării, de la gurile ei și până la clisurile Balcanilor, iar mai apoi și dincolo de Balcani, dau dovadă de un așa prisos de energie, în cât reușesc, cu ajutorul venit și de la miază noapte, să clatine din temelie imperiul bizantin și să îi piept și cavalerilor latini stabiliți în Constantinopole.

IV. Despre corespondența papală cu Ioniță nu ne vom ocupa aci. Deși în repețite rânduri Inocențiu al III-lea amintește lui Ioniță de originea sa romană, precum și de „sângele roman”

1) Rămân deocamdată dator cu dovada, deoarece notițele mele, culese din scriitorii arabi în biblioteca din Berlin, rămânând în timpul războiului în Constanța, au dispărut fără urmă. De îndată ce vom avea posibilitatea a ne procura pasajul în chestiune, îl vom reproduce în Artiva Dobrogei.

2) După Jirecek : *Gesch. der Bulgaren*. Praga 1876 p. 218.

3) Cinnamus, VI § 269, col 626 ed. Migne : και Βλάχων πολὺν ὄμιλον, ἐκ τῶν ἐφ' Ἰταλίας ἀποικοὶ παλαι εἶναι λέγονταν, ἐκ τῶν πρὸς τῷ Κιβέλιον καλεσμένων πόνοιο χριστιανῶν ἐμ βαλάντι ἐπέλευσαν εἰς τὴν Κωνσταντινῶν.

ce curge în vinele supușilor săi Vlași⁴⁾); deși în această corespondență Ioniță e arătat ca Domn al „Bulgariei și Vlahiei“, iar episcopul său, Vasile, ca primat al bisericii „întregii Bulgarii și Vlahii“, — totuși pentru noi ea are o însemnătate secundară, pornită fiind pe de o parte din depărtată cancelarie papală, unde lucrurile din Balcani se cunoșteau din auzite, iar de altă parte din cancelaria slavă a lui Ioniță unde se cultivă amintirea vechilor țări bulgari, pe urma cărora voia și el să meargă. Vestitul pasaj, din această corespondență papală, prin care Ioniță e arătat ca descendent din vechii țari⁵⁾ pasaj atât de mult exploatat de istoricii bulgari, nu numai că e în contradicere cu celelalte, în care se face mențiune de originea romană a lui Ioniță și a Vlahilor săi; nu numai că e în contradicere cu toate mărturiile contemporane ale scriitorilor, — dar, pe cât rezultă din actele diplomatice mai sus pomenite, este isvorât din necesitatea ce o simțea Ioniță de a-și crea oarecare drepturi legitime, pentru a putea obține coroana imperială, el, Românul, fără strămoși iluștri, din muntele Hemului. Considerăm acest pasaj ca o minciună voită, oficială, spre a înlesni obținerea unui titlu. Pentru noi prin urmare și pentru tema noastră, corespondența papală nu are valoarea afirmărilor unor martori oculari ca Ville-Hardouin, Choniates sau Ansbertus.

Astăzi în părțile de răsărit ale Bulgariei nu mai găsim Români. Până la 1877 a fost acolo o masă compactă de Turci. După 1877 începu o colonizare bulgărească mai întinsă. Ce s'a făcut oare masa aceasta de Vlași, după care și țara lor dintre Balcani și gurile Dunării s'a numit Vlahia? Această chestiune foarte importantă poate forma subiectul unei nouă cercetări; ea iese din cadrul articolului nostru.

Scopul nostru a fost să arătăm după izvoare contemporane și mai ales după acelea care au valoarea spuselor unor martori

4) „nos autem, audito quod de nobili Urbis Romae prosapia progenitorēs tui originem traxerint, et tu ab eis et sanguinis generositatem contraxeris...“ Anno 1199. Hurmuzachi, *Docum.* vol. I p. I No. 1. — „populus terrae tuae, qui de sanguine Romanorum se asserit, descendisse...“ *Ibid.*, vol. I No. III p. 3--4.

5) Iată și acest pasaj: „... duo fratres, Petrus videlicet et Iannitus, de priorum regum prosapia descendentes.“ -- *Ibid.* vol. I No. XXXIV Anno 1204.

oculari că, dacă pela 1253 călugărul Rubruquis numește țara dintre gurile Dunării și Balcani «Vlahia lui Asan»; dacă cu puțin mai înainte, un cronicar francez, numește munții Balcani de răsărit «munții Vlahiei»; dacă în alte izvoare mai târziu acelaș teritoriu' poartă denumirea de «Vlahia albă», — aceasta n'a fost o nomenclatura topică zadarnică, ci se întemeiază pe existența în acest teritoriu a unei masse puternice de Români, ai căror conducători, de acelaș sânge cu ei, au reușit să joace un rol destul de însemnat în istoria universală.

C. BRĂTESCU

profesor la școala normală din Constanța

FOLKLOR DOBROGEAN

COLINDE DIN SATUL MÂRLEANU (JUD. CONSTANȚA)

COLIND DE COPIL

În zare de soare,
În ostrov de mare
Născut, mi-a crescut
D'un verde d'arpuș. (?)
Sus e frunza deasă
Jos îi umbra groasă ;
Sus frunza bătută
Jos umbra rotundă
La d'umbrița lui
Uși mi-au tăbărât
Uși moldovenești
Și craiovenești.
Uși moldovenești
Mi-au domni și stăpâni ;
Uși craiovenești
N'au domni, nici stăpâni.
Ei că mi-și d'afila
Icea la ces' domn,
La jupân... cutare,
Că mi-are cocon
Și e bun de domn.
Cere-l mari boeri :

Dă-ni-l, maică, dă-ni-l
Dă-ni-l, taică, dă-ni-l.
Taică-su ni-l da
Maică-sa nu vrea
Din gură grăia :
Ei e mititel
Nu știe-a domni
Nici a stăpâni.
Cere-l mari boeri :
Lesne-i a domni
Și a stăpâni :
Să-și bea, să-și mănânce,
Pahar să-și ridice,
Cal bun să 'ncalice,
Pe poartă s'apuce,
Oști să 'nșiruiască,
Lehi să-și împărțiască,
Lehi la lehegii,
Arme la d'armași,
Slugi la mari boeri.
Cutare făt-frumos
El să-mi fie sănătos !

Cules dela Neculai Encica, flăcău 'de 20 ani.

COLIND DE BĂIAT

La stâlpul din grajd
 Stă murgul legat,
 Flămând, nemâncat,
 Setos, ne-adăpat.
 Cutare voinic
 Din gură-i grăi :
 — «Paști, murgule, paști,
 Paști de mi te 'ngrași
 De fă coamă groasă
 Și coadă stufoasă
 Că i'o să te vânz
 Pe care de grâu,
 Și pe buți de vin,
 Teancuri de bumbac,
 Topuri de postav,
 Nunta să mi-o fac
 Și să mi-o nuntesc
 Și s'o isprăvesc».
 Dumnezeu dăduse
 Murgul că grăise :
 Stăpâne, stăpâne,
 Drag stăpân de-al meu !
 De vândut, m'ai vinde
 Dar adu-ți aminte
 Când noi ne băteam
 Cu Turcii, cu Frâncii
 Turcii pe uscat
 Frâncii 'n prund de mare.
 Turcii ne bătuse,
 Frâncii ne'nfrânse,
 'n mare ne băgase,
 Toți cai 'nnecase,
 Doar eu am scăpat,
 Că mi-am înnotat
 Marea 'n lung și 'n lat,
 Cruciș, curmeziș ;
 Silă mi-am făcut,
 La mai am ieșit !
 Sunt eu vinovat

Că m'am 'piedicat
 De-o pană de mreană ?
 Pană roșioară,
 Mreană gălbioară,
 Ție ți-a udat :
 Poală de caftan,
 Colț de buzdugan,
 Vârf de iatagan.
 Tot eu le-am uscat,
 Eu că mi-am suflat
 Dintr'o nară foc
 Și din alta vânt,
 Ție ți-am uscat :
 Poală de caftan,
 Colț de buzdugan
 Vârf de iatagan».
 Cutare voinic
 Din gură grăi :
 — «Paști, murgule, paști,
 Paști de mi te 'ngrași,
 Că eu nu te vânz
 Ci te ischitesc».
 Dumnezeu dăduse
 Murgul de grăise :
 — «Stăpâne, stăpâne,
 Drag stăpân de-al meu,
 M'ai mai ischitit
 Și-an la Bobotează
 Cu cin'zeci de cai,
 Cai tot potcoviți,
 De ghiață gătiți,
 Eu, nepotcovit,
 Silă mi-am făcut
 Nainte-am ieșit
 Fală ți-am făcut :
 Ție de stăpân,
 Mie de cal bun».
 Cutare, Făt trumos
 Fie sănătos !

Cules de N. Zamfir elev al școlii normale din Constanța.

COLIND DE FATĂ

Sub zare de soare,
 În ostrov dă mare
 Născut-a, crescut-a
 D'un verde d'arpun.
 Sus mi-e frunza deasă,
 Jos mi-e umbra deasă;
 Sus frunza mărunță,
 Jos umbra rotundă.
 Iar la umbra lui
 Leagăn, mi-este-un leagăn,
 Leagăn de mătase,
 Leagăn de mireasă.
 Da'n el cine-mi șade?
 Cutare d'ochi negri
 Coasa-mi chindisește,
 Cosițe 'mpletește,
 Pe mare privește.
 Departe-mi zărește:
 O corăghioară
 Neagră și smolită,
 De valuri bătută,
 De maluri trântită.
 Trag corăghierii,

Trag și chiuesc,
 La mal năvălesc,
 Din gură grăesc:
 — «Cutare, d'ochi negri,
 D'ăl din poala ta
 Ori ți-e frățior,
 Ori vr'un verișor,
 Ori nepot de sor'?»
 — «Nu mi-e frățior,
 Nici nepot de sor,
 Și e voinea-al meu.
 Voi, corăghieri,
 Trageți și tăceți
 Să nu-l dășteptați,
 Dă l'ăți dăștepta
 Grea vamă v'o lua.
 Vama ce v'o ia:
 Sculuri de bumbac,
 Topuri de postav,
 Fir și baibațir
 Să-și tragă la guler».
 Cutare, d'ochi negri,
 Fie-mi sănătoasă!

Cules de N. Zamfir.

COLIND DE FLĂCĂU

Vad, în vad, în schelea Brăilei
 * Mărul cu florile d'albe!
 Ica 'n vadul Dunării
 Șade-și cutare călare
 Mărul cu florile d'albe!
 P'un cal vânăț, vinețiu.
 Șade 'n apă până 'n sapă
 Și'n noroi până'n genuंची.
 Bate-se cu Turci, cu Frânci.
 Cu Turcii după uscat
 Cu Frâncii din prund de mare.
 Se bătură, nu-l bătură
 Dela Turci vaduri luară
 Dela Frânci corăbioare

Și-i trecură 'n d'aia parte
 'n d'aia parte 'n d'albinaș(?)
 Unde sunt oamenii grași
 Cu carele ferecate
 Cu fețele sprâncenate.
 Și robiră în trei zile
 În trei zile, în trei pleanuri.
 Întăilea plean ce plean va fi?
 Fi-va plean tot de flăcăi
 Al doilea plean ce plean va fi?
 Fi-va plean de fete mari.
 Al treilea plean ce plean va fi
 Fi-va plean tot de neveste
 De neveste tinerele,

Neveste coconi săltând,
Fete mari torturi făcând,
Vin flăcăii fluerând
Din bastoane răsucind.
Cam pe urma tutulor
Vine și cutare smedioasă
Tot plângând și suspinând
Păr galben dărăpânând.
Iar cutare frate-al nostru
El din gur'așa grăia :

Taci cutare, nu mai plânge
Nu te duc roabă să-mi fii
Ci te duc doamnă să-mi fii.
Doamnă mie curților
Stăpână d'argaților
Bună nor' părinților
Cumnațică fraților
Leicuță surorilor.
Iar cutare frate-al nostru
El să fie sănătos.

Cules dela Dumitru Ionescu (19 ani).

COLIND DE FATĂ MARE

Ferice, doamne, ferice
Ferice de ces'domn bun
Ler oi leo, doamne le !
Ces' domn bun jupân cutare
Că mi-și d'are-o fată mare
Fată mare pe cutare
Și mi-o cere portar mare
Portar mare de la poartă
Si'mi cere zestre cere
Cere-și vii, cere moșii
Cere-și plug cu negri boi
Cu cornași, cu pogonași
Si-și mai cere zestre cere
Cere-și mia de mioare
Tot mioare ochesoare
Și-și mai cere zestre cere
Cere-și suta de cornute
Tot cornute d'ale ciute
Sus în d'albe poleite.
Si-și mai cere zestre cere
Cere-și zeciuri de berbeci
Tot berbeci de-acea beci
Cu cornițe răsucite
Și cu lăni d'albe glăvițe
Sus în d'albe poleite.
Și-și mai cere zestre cere
Cere-și murg, calul mai bun
Cel mai bun și mai blajin
De'nșelat, de răfturat

Cum-i bun de 'ncălecat.
Dar cutare d'ochi-și negri
Ea din gur'așa-mi grăia-vă :
Ce stați frați de-așa mânăniți ?
Voi părinți de-așa mânăniți ?
Ori de zestrea ce s'o dați ?
El v'o cere, voi n'o dați
Puținel mai așteptați
Până vin joile iară
Joile cu orile
Dumineci cu nunțile.
Iar cutare d'ochi-și negri
Intră'n d'alba chilioară
Bagă-și fața la 'nălbială
Și sprâncene la cerneală
Buze moi la rumeneală
La oră cân' se ducea-vă
Portar mare mi-o vedea-vă
Toată zestrea i-o iertară
Numai murgu nu-l iertară
Numai pe murgu, cal mai bun
Cel mai bun și mai blajin
De'nșelat, de răfturat
Cum îi bun de 'ncălecat
Meargă-și calu după calu
Și rădvan după rădvanu
C'ășa-i legăa din bătrâni
Din bătrâni, din oameni buni,
Ea să-mi fie sănătoasă.

Cules dela Dumitru Ionescu

COLIND DE TINERI FĂRĂ COPII

Ler oi leo.
 Icea 'n ceaste curți
 Și 'n ceaste domnii
 D'albe 'npărății
 Născut mi-a crescut
 Doi meri d'implețiți
 De toamnă sădiți
 De vară 'nfloriți
 Sus cam la vârfuri
 Prin d'albele flori
 Mi-este-un legănel
 Verde de măfase
 Și de taftan verde
 In el cine-mi șade?
 Cutare nevastă
 Coase-mi chindisește
 Cosițe 'mpletește
 Trage-și câte-un fir
 Rupe câte-un măr
 ✕ Sus mi-l asvârlește
 'N palme-l sprijinește
 Din gură grăește:
 Ferice de mine
 Parte mi-am 'avut
 De taica, de maica
 De frați, de surori
 De domn tinerele
 De când m'a luat
 Bine m'a purtat
 Cu roche cu ținte
 Cu brâu cu cuțite
 Cu ținte, cu zale
 Lăsate pe șale

Cuțite cu bolduri
 Lăsate pe șolduri.

Jos cam la tulpină
 Verde rădăcină
 Mare danț se trage
 Danț de negustori
 Și de mari boeri
 Danțul cine-l trage?
 Tânărul cutare
 Cu cujba 'ntr-o parte
 Cu toiagu'n dreapta
 Cu paharu'n stânga
 Cu ploschița 'n brâu
 Când se răsucește
 Sus toiag svârlește
 'N palme-l sprijinește
 Din gură grăește:
 Ferice de mine
 Parte mi-am d'avut
 De taica, de maica
 De frați, de surori
 De doamnă frumoasă
 De când m'a luat
 Bine m'a purtat
 Cu zăbune d'albe
 D'albe de bumbac
 Cu cămăși de in
 Cu nasturi cuțți
 Pe chiept revârsați
 Cu guler de fir
 Fir și baibafir
 Cutare tinerei
 Fie-și sănătoși.

COLIND DE TINERI CU UN COPIL

Icea, doamne 'n ceaste curți Ceaste d'albe 'npărății
 Ler oi le-o mărului¹⁾ Născutu-mi-a, crescutu-mi-a
 'N ceaste curți, ceaste domnii Crescutu-mi-a de doi meri

1) Refrenul se repetă din două în două versuri.

x Dói meri 'nalti și minunați
 De tulpini alăturați
 De vârfuri amestecați
 La tulpină la doi meri
 Mi-este-un pat mare 'ncheiat
 Cu scânduri d'albe de brad
 Cu stâlpsori galbeni de fag
 Dar în pat ce-i așternut?
 Scovergi verzi tot de mătase.
 Și-o perniță roșioară
 Dar în pat cine-i culcat?
 Icea, Doamne, ces'domn bun
 Ces' domn bun jupân cutare
 Cu-a lui dalbă jupâneasă
 Cu cocon cu ce se află
 Ei dormiră cât dormiră
 Doamna din somn se scula
 Si din gur'așa-mi grăia:
 Scoal'te doamne-i fi dormit

Că ne-a lins¹⁾, ne-a viforât
 Peste noi peste-amândoi
 Peste prunc de coconaș.
 Domn din somn se deștepta
 Și din gur'așa-i grăia:
 Culcă-te, doamnă, să dormi
 Că n'a lins, n'a viforât
 Vânt de vară ne-a bătut
 Prin pometu raiului
 Flori de măr de-a scuturat
 Peste noi peste-amândoi
 Peste prunc de coconaș
 Grăi domnul dumneaei
 Culcă-te, doamnă, să dormim
 Până soare-o răsări
 Fețele ne-o rumeni
 Și-ale noastre și-ale voastre
 Și la prunc de coconaș
 Ei să-mi fie sănătoși

Culese dela Neelul Encica

COLIND DE VĂDUV

Sub aripa cerului
 'n câmpu Rusalimului
 Om dai leroi Doamne²⁾
 Pe marginea drumului
 Născutu-mi-a, crescutu-mi-a
 Crescutu-mi-un țiparos³⁾
 Țiparos miros frumos
 La creangă de țiparos
 Leagăn-mi-este-un legănel
 Dar în leagăn cine-mi șade?
 Șade-și bunul Dumnezeu
 Și cu bătrânul Crăciun
 Și-i leagănă ces' Domn bun
 Ces' Domn bun, jupân cutare.
 Grăi icăa ces' Domn bun :

Tot stau, Doamne, să te'ntreb
 Când îi capul vacului
 Sfârșitul pământului?
 Grăi bunul Dumnezeu:
 Fincă tu 'ntrebatu-m'ai
 Cu tot dreptul spusu-ți-aș
 Când va bate fiu pe tată
 Fică-sa pe maică-sa
 Fină-su pe nașe-su
 Fină-sa pe nașe-sa
 D'alai capu vacului
 Sfârșitu pământului.
 Iară iceda ces' domn bun
 El să-mi fie sănătos.

Cules dela Neelul Encica.

1) Nins.

2) Refrenul se repetă din două în două versuri.

3) Chiparos.

COLIND DE FIN

Icea la ces'domn
 La jupân cutare
 Bun gând ș'a gândit
 Bun prânz ș'a prânzit
 La prânz ș'a chemât
 Doi, trei oameni buni
 Megiași bătrâni
 Tot de-ai lui vecini
 De mână-i lua
 In casă-i băga
 Din pahar le da
 Din gură grăia :
 Doi trei oameni buni
 Megiași bătrâni
 Tot de-ai mei vecini
 Beți și-mi ospătați
 Puțin m'ascultați
 D'astă noapte mare
 Puțin somn somnai
 Frumos vis visai
 D'unde se făcea
 Icea'n curtea mea
 D'un lac iezerel
 Punte peste el
 La mijloc de lac
 D'un verde ostrov
 La cap de ostrov
 Doi meri d'împlețiți
 X De toamnă sădiți
 De vară 'nfloriți
 Sus, cam pela vârfuri
 Prin d'albele flori
 Trec, mi se petrec
 Două păsărele
 Negre rândunele
 Jur prejur de meri
 Meri mai mititei
 Jur prejur de lac

Trestică mărunță
 Răchită 'nflorită.
 Doi trei oameni buni
 Bea și-mi ospăta
 Din gură grăia :
 Icea ces domn bun
 Ces domn bun cutare
 Visul ce-ai visat
 Fost'adevărat :
 D'un lac iezerel
 Vinul ce l'ai dat ;
 Puntea peste el
 Masa ce-ai întins ;
 D'un verde ostrov
 Prânzul ce-ai prânzit.
 La cap de ostrov
 Doi meri d'împlețiți
 Tu cu doamna ta ;
 Sus cam la vârfuri
 X Prin dalbele flori
 Două păsărele
 Negre rândunele
 Nu sunt păsărele
 Ci sunt păhărele
 Ce-ai dat vin cu ele ;
 Jur prejur de meri
 Meri mai mititei
 Coconași de-ai tei ;
 Jur prejur de lac
 Trestică mărunță
 Fini ce-ai botezat
 Și ce-ai cununat ;
 Răchită 'nflorită
 Vite ce le-ai dat
 Icea ces'domn bun
 Ces'jupân cutare
 Fie-și sănătos.

Cules dela Neculai Encica.

COLIND DE BĂIAT MORT

Cutare voinic
 La curte slujește
 Slujește, strujește
 De micșor copil
 La domn Constantin
 De micșor copil
 Cu calul de frâu
 Cu ploscuța 'n brâu
 Cu clondiru 'n stânga
 Cu paharu 'n dreapta
 Sus clondir ridică
 Paharul să-și umple
 La domn că-ți întinse
 De greu ce ofta
 Paharul vărsa
 Pe poală la domn
 Pe trupșor de om
 Domnul Constantin
 Din gură-mi grăia:
 Vai, tu, slugă dreaptă
 Dreaptă și nțeleaptă
 Tu rău mi-ai gândit
 Rău la capul meu
 Și la trupul meu
 Ca să mă omori
 Mie ca să-mi iei
 Doamna și domnia
 Toată avuția
 D'alba 'mpărăție.
 Cutare voinic
 Din gură-mi grăia:
 Doamne Constantin
 Eu rău n'am gândit
 Rău la capul tău
 Și la trupul tău
 Ca să te omor
 Ție ca să-ți iau
 Doamna și domnia
 Toată avuția
 D'alba 'mpărăție.
 Ci eu m'am gândit
 Peste 'nalții munți
 La dragii mei frați
 Frățiorii mei

Ce-or fi făcând ei?
 Căii ce-și hrănesc
 În grajd se spetesc
 Nu-i pot încurea
 Tot de mila mea
 Tot eu m'am gândit
 Peste lunci cu flori
 La dragi de surori
 Surorile mele
 Ce-or fi făcând ele?
 Cununi ce 'mpletesc
 'N cui se vestejesc
 Nu le pot purta
 Tot de mila mea
 Și de jalea mea.
 Domnul Constantin
 Din gură-mi grăia:
 Tu voinic cutare
 Tu să mai slujești
 Pân'la Sânt Vasile
 Când se 'mpart moșiile
 Mari boeri s'or strânge
 Ei te-or dărui
 Cu cal cu rădvan
 Cu doispre'ce cai
 De negri ca corbii
 Și de iuți ca focul
 De nu-i cuprind locul
 Tu, voinic cutare
 Tot tu te-oi mai duce
 Peste negrii munți
 La dragi de părinți
 Ei că te-or vedea
 Bine le-o părea
 Prânzul ce-or prânzi
 L'or putea prânzi
 Cu toți dinpreună
 Și cu voie bună
 Tu voinic cutare
 Tot tu te-oi mai duce
 Peste nalții brazi
 La dragii tăi frați
 Ei când te-or vedea
 Bine le-o părea

Caii ce-i hrănesc
I-or putea 'ncurgea
Cu toți dinpreună
Tot cu voie bună.
Tot tu te-oi mai duce
Peste lunci cu flori
La dragi de surori

Cununi ce'mpletesc
Le-or putea purta
Cu toate 'mpreună
Tot cu voie bună.
Iară pe cutare
Dumnezeu să-l ierte.

Cules dela Neculai Encica

COLIND LA PLECAREA DIN CASA UNOR OAMENI BĂTRÂNI

Cetașe, vătașe,
Scoal' din cap de masă,
Prinde-a mulțani
De dar, de pahar,
De colac de grâu,
De vadră de vin.
Găzduță frumoasă,

Rămâi sănătoasă;
Găzduță bătrână,
Noi cu sara bună;
Nouă ni se face
Cam pe ușe 'ncoace;
Noi cu sara bună
Și cu voie bună.

Cules dela Neculai Encica

LEUL

COLIND DE VÂNĂTOR

Ler oi leo, ler oi, Doamne le¹⁾
Iar cutare²⁾ frate-al nostru
De dimineață se scula
Pe ochi negri se spăla-ră³⁾
Cam pe ochi, cam pe obrazu
Biciu'n mână că-și lua-ră
'n grajd de piatră că-mi intra-ră
Încearcă-și murgu 'ncearcă-și
[negru
Găsi pe murgu cal mai bun
Cal mai bun și mai blajin
De'nșelat, de răfturatu
Cum e bun de'ncălecatu.

Iar cutare frate-al nostru
De căpăstru mi-l lua-ră
Și-afară că mi-l scotea-ră
De-o zebrea că mi-l lega-ră
Tare 'n casă mi-alerga-ră
Să-și ia arcul și săgeata
Luă arcul de'ncordatu
Și săgeata de'nțiglatu
Și atără că-mi ișia-ră
Frumușel că'ncălica-ră
Frumușel că le lega-ră
Cu ațica arcului
La ciulpina calului

- 1) Acest refren revine din două în două versuri
- 2) Numele celuiia la fereastra căruia se colindă.
- 3) Particulă adăugată din necesitățile cântecului.

Sub poala caftanului
 Frumușel că'ncălica-ră
 Cărăruia-și d'apuca-ră
 Cărăruia la vânatu
 La vânat peste Bârladu ¹⁾
 Vâna ziua, toață ziua
 Și de vară până 'n seară
 Când fuse soare 'n diseară
 Găsi leul de-adormitu
 De-adormit cu fața 'n susu
 Subt o umbră de schindufu
 Să-l deștepte nu se'ncrede
 Să-l săgete nu se'ndură
 Nu-ș' cum murgul strănuta-ră
 Și leul se deștepta-ră
 Prinse leul de-a fugi-ră
 Si cutare de-al goni-ră
 Nici prea mult că mi-l gonia
 Până leul obosia
 El făcuse cum putuse
 Cu leul se-alăturase
 Mâna stângă 'n coamă-i puse
 Și cu dreapta mi-l legase
 Cu ațica arcului

La ciulpina calului
 Sub poala caftanului
 Frumușel că 'ncălica-ră
 Cărăruia-și d'apuca-ră
 Cărăruia drept acasă.
 De departe că-mi striga-ră
 Ia ieși maică, ia ieși taică
 De vezi maică ce-ai scăldatu
 Ce-ai scăldat, ce-ai legănatu
 Ți-am adus leul legatu
 Viușor, nevătămatu.
 Nimeria nu-l auzia
 Făr' de-a lui ibovnică
 Ibovnica lui cutare
 Numai ea că-l auzia
 Drept la el că se ducea
 Cal din mână că-i lua
 Il plimba, îl preumbla
 'n grajd de piatră mi-l băga
 Fân verde că-i revârșă
 Fân cu flori din sărbători
 Cosit de două surori
 Iar cutare frate-al nostru
 El să-mi fie sănătos!

Cules dela Dumitru I. Ionescu (19 ani).

ȘOIMUL COLIND DE VÂNATOR

Ler oi lep ²⁾
 Cutare ³⁾) voinicu
 Bun cal își hrănește
 D'un cal ș'un ogar
 Ș'un vânat șoiman.
 Cal cu ce-și hrănește?
 Tot cu orz pisatu
 La vânt vânturatu.
 Apă din ce-i da?
 Apă din năstrapă ⁴⁾

Scursă după piatră
 Câte-o picătură
 Pietrile răsună.
 Ogar cu ce-și hrănește?
 Cu ciosvârt de miei
 De miei sugărei
 Dela ciobănei.
 Șoim cu ce-și hrănește?
 Păsări sburătoare
 Prinse după mare.

1) Acest amănunt ne face să bănuim o origine moldovenească și a colindului și a colindătorilor din Mârleanu.

2) Rețen ce se repetă din două în două versuri.

3) Numele celui colindat.

4) Căniță de lut.

Cutare voinicu
 In grajd că-mi intra
 Pe murgu bătea
 Pe cap și pe spate
 Din gură-mi grăia :
 Murgule, murgule,
 Ce te-ai ofilitu
 Și te-ai posmăgitu ?
 Șoim s'a netezitu.
 Murgul că-mi grăia-ră
 Stăpâne, stăpâne,
 Drag de-al meu stăpân
 Șoim s'a lăudatu
 C'o să mă întreacă
 Și de m'o 'ntrecea
 Tu să mă sluțești
 Să mă urgisești
 Picere să-mi tai
 La ogar să dai.
 Din grajd că-mi eșia
 Pe șoim întreba :
 Șoimule, șoimule,
 Ce te-ai ofilitu
 Și te-ai posmăgitu ?
 Murg s'a netezitu.
 Dumnezeu dăduse
 Șoimul că-mi grăise :
 Stăpâne, stăpâne,
 Drag de-al meu stăpân,
 Murg s'o lăudatu
 C'o să mă întreacă
 Murg de m'o 'ntrecea
 Tu să mă sluțești
 Să mă urgisești
 Aripa să-mi tai
 Aripa din dreapta
 Drumul ca să-mi dai
 Eu m'oiu hărăni
 Prin drae, gunoaie
 Prin bălgi de cai.
 Dumnezeu dăduse
 Șoimul că grăise :
 Stăpâne, stăpâne,
 Drag de-al meu stăpân
 Tu vezi să ne scoți
 Joi de dimineață

Pe nor și pe ceață
 La mărul rotat
 La câmp prelungit
 Acol' să ne-așezi
 Picioar la picioar
 Acol' să ne lași
 Noi ne-om întrecea.
 Dumnezeu că da
 Murgul că-mi grăia :
 Dă Doamne pe lume
 Sus ceață și vânt
 Senin pe pământ
 Șoim să rătăciască
 Murg să isbutiască.
 Dumnezeu dăduse
 Șoimul că-mi grăise :
 Dă Doamne o ploaie
 O ploaie cu ghiață
 Cu ghiață răsneață
 Murg să potăgniască
 Șoim să isbutiască.
 Ei că se'ntrecea-ră
 Șoimul sus în vânt
 Murgul pe pământ.
 Dumnezeu dăduse
 Sus ceață și vânt
 Senin pe pământ
 Șoim s'a rătăcit
 Murg a isbutit.
 Cutare voinic
 Acasă vinea
 La masă că-mi sta
 Murgul că-mi sosia
 Din picioar bătea
 Din gură-mi grăia :
 Stăpâne, stăpâne,
 Drag de-al meu stăpân,
 Eși de mă mai plimbă
 Și de mă preumblă.
 Cutare voinic
 Afară-mi eșia
 Pe murg îl plimba
 In grajd mi-l băga
 Fân că-i revârsa
 In casă intra
 La masă că-mi sta

N'apuca să stea
 Șoimul că-mi sosia
 Pe zid se punea
 Din gură grăia :
 Stăpâne, stăpâne,
 Drag de-al meu stăpân
 Nu sluți șoimelul
 Că bine ți-o șade
 Călare pe mine
 Cu șoimul pe mână
 Cu ogar de sgardă
 Pe la sate rari
 Pe la fete mari.
 Cutare voinic
 Frate de al nostru
 Și prea bun creștin
 Fie-și sănătos.

Ca să mi-l sluțiască
 Și să-l urgisiască.
 Murgul că-mi grăia :
 Stăpâne. stăpâne,
 Drag de-al meu stăpân.
 Nu sluți șoimelul
 Că bine ți-o șade
 Călare pe mine
 Cu șoimul pe mână
 Cu ogar de sgardă
 Pe la sate rari
 Pe la fete mari.
 Cutare voinic
 Frate de al nostru
 Și prea bun creștin
 Fie-și sănătos.

Cules de la Dumitru I. Ionescu .

COLIND DE NĂVODAR SAU PESCAR

Oi leroi leo feți-și mei ¹⁾
 Ferice-și doamne ferice
 Ferice de ces' domn bun
 Ces' domn bun jupân cutare
 Că mi-și are nouă feți
 Câte-și nouă împletesc
 La nevoade de mătase
 Împletiră Joi și Vineri
 Și Sâmbătă pân' la prânz
 Duminecă 'n vas le puse
 Lung pe toană că se duse
 Dete-o toană, dete două
 Dete-o toană până 'n nouă
 Și nimic nu folosî.
 Grăi și-Arghișan vătăfu :
 Măi, 'vodari, măi nevodari
 Inc'o toană să mai dați
 Când fuse toana d'a zecea
 Frumos pește că-mi prinseră
 Numai cegă și păstrugă

Și galbenă caracudă
 Cam în fundul matiții
 Prinse puiul ludiții
 Prinsu-l-au d'a mi-l bătea
 Cu coada zgârbaciului
 Pe fața obrazului
 Mi-l bătea și-l ispitia
 Și din gur'ășa-i grăia :
 Spune pui de ludicioară
 Unde-i toana crapului
 Potmolul morunului
 Liniștea cosacului
 Nu-s cum ochi-și d'arunca
 Cam departe, cam pe mare
 Cam pe mare, cam sub zare
 Dincotro soare răsare
 Tare vine Iuda mare
 Tot strigând și bătănd
 Și din coadă flăcărând
 Din gură vâpăi lăsând :

1) Refren ce se repetă din două în două versuri.

Lăsați puiul, nu-mi băteți
 Că el mi-este mititel
 Nu știe sama peștelui
 Și nici toana crapului
 Potmolul morunului
 Liniștea cosacului
 Dac'aveți nevoie lungi

Din fața pământului
 Până'n slava cerului
 După mine să veniți
 Pește să înțepenți
 La muma chetrișului
 Iar cutare năvodar
 El să-mi fie sănătos.

Cules dela Niculai C. Encica

COLIND DE CIOBAN

Cutare cioban /
 El când fluera
 Oile pornia
 Joi de dimineată
 Pe nor și pe ceață
 Dar unde le-adapă?
 În iocșor de ploaie,
 Dar unde le 'nchide?
 Sub cearcăn de lună
 La ușe ce-mi pune?
 Un berbec lai, lai,
 Lai și bucălai
 Cu cornițe 'ntoarse
 'Ntoarse, răsucite
 La vârf poleite
 Câte ronturele
 Atâtea clopoțele.
 Cutare cioban
 Cața că-și lua
 Cața și cu gluga
 Si doisprece câni
 Câni tot cățelandri
 Drumu-și d'apuca
 Pe la sate rari
 Pe la fete mari.
 Duh de Mare-neagră

La cercan că-mi vine
 Dă'n cercan să sară.
 D'al berbec lai, lai
 Lai si bucălai
 Din gură grăia:
 Duh de Mare-neagră
 Du-te'n mare, du-te
 Că de m'oi scula
 Și m'oi scutura
 Clopote-or suna
 Văi or răsuna
 Munți s'or dărâma
 Cutare cioban
 Că'n'ni o auzi
 Indat'-ar veni
 De prin sate rari
 De la fete mari
 Cața și-o lua
 Cața și cu gluga
 Și doispre'ce câni
 Tot câni cățelandri
 Și de te-or vedea
 În goan' te-or lua
 Cutare cioban
 Fie-și sănătos.

Cules dela Sandu S. Tudor (18 ani)

COLIND DE CIOBAN

Ler oi leo
 La fântână lină
 La colț de grădină
 Trec, mi se petrec
 Trei fete' de grec
 D'una-i mai frumoasă
 Cu geana sumeasă
 Cu sprânceană trasă
 Cu cosița groasă
 'N chip de jupâneasă.
 Cutare cioban
 Calea i-o păzia
 Din gură-i grăia:
 Fă, fată frumoasă
 Cu geana sumeasă
 Cu sprânceană trasă
 Cu cosița groasă
 'N chip de jupâneasă
 Ce-ai prujit cu mine
 De ești d'a mea seamă
 Si d'a mea potrivă?
 Cea fată frumoasă
 Din gură-i grăia:
 Cutare cioban
 Nu sunt d'a ta seamă
 Nici d'a ta potrivă
 Cutare cioban
 Din gură grăia:
 Fă, fată frumoasă

Cu geana sumeasă etc.
 Vezi tu ori nu vezi
 Colo'n munți cărunți?
 Nu-s cărunți de fei
 Ci-s cărunți de oi
 De oi d'ale mele.
 Printre mielușele
 Negre ciulpănele
 Nu sunt ciulpănei
 Ci sunt ciobănei
 Tot ciobani d'ai mei
 Stă'n ghegi rezemați
 Ei de-or fluera
 Oile-or mâna
 Peste lunci cu flori
 Flori de sărbători
 Și le-or aduna
 Mănunchi le-or făcea
 In ghegi le-or punea
 Și le-or tot purta
 Pe la zile mari
 Pân' la bobotează
 Când preoți botează
 Creștini creștinează
 Tineri și bătrâni
 Și pe noi de-arândul
 Cutare cioban
 Fie-și sănătos.

Cules dela Eucica C. Neculac

COLIND DE FEREAȘTRA

Astă seară-i seară mare,
 Seara mare-a lui Ajun:
 Măine-i ziua lui Crăciun
 Când s'a născut Dumnezeu
 Mititel și'nfășățel.
 Dar în ce mi-e 'nfășățel?
 In flori de măr mi-e 'nfășățel.
 De-a lui mare' bucurie
 Crâng uscat frunze mi-a dat,

Câmp pârlit mi-a odrăslit.
 Văi adânci mi-au isvorât.
 Dar și câinii de jidani
 Ei de veste că-mi prindeau
 Pruncul că mi-l căutau
 Tot din vad în vad
 Și din sat în sat
 Și din casă 'n casă
 Și din masă 'n masă

Ca să mi-l găsiască.
 Dar și Maica Precista,
 Ea de veste cum prindea,
 Cărăruia-și apuca,
 Cărăruia sus la munte.
 Urcă unul, urcă doi,
 Urcă munții pân' la trei.
 Când fu munte de-al treilea,
 Fiu din brațe jos lăsa,
 Trupușoru-și odihnea,
 Ochi-și negri d'arunca
 Inapoi pe urma sa.
 Tare-mi vine sfânt Ion
 Tot strigând și bătănd
 Și din gur'ășa grăind :
 Mai ia-ți, maică,

Fiu la brațe
 Si-aide maică mai nainte,
 Că știu maică trei râuri,
 Trei râuri, trei pârauri,
 Râu de vin și-altul de mir.
 Și-unu de-apă limpejoară.
 În al de apă să-l scaldăm
 Cu vin bun să-l botezăm
 Cu mir sfânt să-l miruim,
 În văsmânt să-l primenim,
 Nume bun să-i dăruim,
 La icoane să-l nălțăm,
 Sus, mai sus, să-l ridicăm,
 Sus, în cer să locuiască,
 Jos norod să stăpâniască.
 Sănătate 'n ceste case!

Cules din gura lui Marin G. Ruse, flăcău de 19 ani.

Publicată de **C. Brătescu.**

Notă. Satul Mârleanu, așezat lângă lacul cu acelaș nume, în apropierea Dunării, la sud pe Cernavoda, avea după statistica din 19 Dec. 1912; 1472 suflete. Toți locuitorii erau Români dobrogeni-vechi, afară de 12 coloniști, repartizați astfel după locul de origină : 1 din Dorohol, 1 din Bacău, 3 din Ialomița, 2 din Prahova, 2 din Olt, 1 din Vlașca, 1 din Durostor și 1 din Transilvania. (C. B.).

Proprietatea imobiliară rurală din Dobrogea

Condițiunile ei juridice și chipul cum se stăpânește.

Un principiu de drept internațional public cere ca drepturile patrimoniale să fie respectate în tratatele dintre State care au ca rezultat desmembrarea lor. Chiar tratatul încheiat la București, în ziua de 7 Maiu 1918, prin care ni se luă Dobrogea și se da Bulgariei, prevede, prin art. XII, acest principiu, care ar fi putut să fie și subînțeles; și, să recunoaștem, o asemenea inserțiune nu e puțin lucru, când vine din partea unor inamici furioși, cari considerau tratatele ca simple «petece de hârtie» și nesocoteau sistematic, ba chiar oștentativ și cu vădită plăcere, toate principiile dreptului ginților, care se știe că până când Liga Națiunilor va impune norme noi, nu au altă sancțiune decât aceea a forței, a superiorității de forță. E deci, important să se știe: *cui și în ce proporție aparține, ca proprietate privată, solul Dobrogei?* pentru ca să se vadă și mai lămurit ce fel de țară s'a încercat a se deslipi dela România și a se dărui Bulgariei și cât de serioase sunt pretențiunile vecinilor noștri dela Mizăzi asupra provinciei noastre transdanubiene.

Înainte de a răspunde la această chestiune, o scurtă lămurire asupra chestiunilor juridice a proprietății rurale dobrogene, în trecut și în prezent, o credem necesară¹⁾.

Organizația originară a proprietății rurale dobrogene stând în legislația Imperiului Otoman, (dela care Dobrogea a fost des-

1) Pentru mai simple detalii, trimitem pe celitor la *Studiul* nostru asupra proprietății rurale din Dobrogea, un volum de 359 de pagini, apărut în tipografia „Ovidiu” din Constanta la 1907.

lipită pentru a fi dată în parte României și în parte Bulgariei), vom spune mai întâi câteva cuvinte asupra condițiunii sale juridice în legislația otomană și apoi vom arăta dacă, și în acest sens, această condițiune s'a schimbat de Români în Dobrogea-veche și de Bulgari în Cadrilater.

* * *

Codul proprietății fonciare otoman din 21 Aprilie 1858 distinge cinci feluri de pământuri, și anume :

1) pământurile «**mülk**» proprietatea absolută, *plenum dominium*, aparținând particularilor cu acel drept *utendi, fruendi et abutendi*, care caracterizează proprietatea cviritară ;

2) pământurile «**huriè**» : domeniul public, proprietatea fiscului — *Beit-ul-mal*, — dată în folosința particularilor în anume condiții și cu anume îndatoriri, specificate de legea civilă ;

3) pământurile «**mevkufè**» (de care țin «**vacuf**»-urile) : bunurile de mână moartă, proprietatea instituțiilor religioase și de binefacere ;

4) pământurile «**metrukè**» : terenurile lăsate pentru uzagiul public în genere, (cum sunt : drumurile, piețele publice, bălciurile, locurile afectate cultului religios etc.), sau unor anumite orașe, sate sau regiuni, (cum sunt : ariile comunale, islazurile, pădurile și crângurile numite *baltalâk*-uri) ; și

5) pământurile «**mevat**» : proprietatea «moartă», *res nullius*, adică locurile sterpe și depărtate de centrele locuite, susceptibile de a deveni proprietate privată prin ocupațiune și «vivificare».

Aceste cinci categorii de terenuri, se subîmpart, la rândul lor, după origină (în *uchriè* : cele luate ca pradă de războiu și împărțite între învingători, *kharadjè* : cele lăsate în posesiunea învinșilor, cu obligațiunea de a plăti «haraciul», impozit fix anual și impozit proporțional ce putea fi ridicat până la jumătatea recoltei, etc.) ; după jurisdicție (civilă — *Kanun*, — sau religioasă — *Şeriat* —) ; după administrație (a fiscului, sau a ministerului *Evkaf*-urilor), și după alte distincțiuni, Toate însă, fără deosebire, cu mențiunea categoriei lor, sunt înscrise în registrele Arhivei imperiale — *Defterhané* — purtând fiecare în frunte sigiliul Sultanului domnitor — *tugrà* — și ordinul imperial de deschidere — *hatihumaiun*, — fără ca vreo îndreptare să se facă în ele altfel decât în virtutea unei decizii imperiale — *firman*, — transcrisă

în întregime, și fără ca înscrierea în fals să fie admisibilă, simpla înscripțiune făcând deplină dovadă a conținutului.

Vom observa, de altminteri, dela început, că din punctul de vedere al chestiunii ce ne preocupă nu toate categoriile de terenuri, pe care codul proprietății fonciare otoman le distinge, prezintă același interes. Pământurile „*miriè*” au, sub acest raport, o însemnătate covârșitoare, nu numai pentru că ele cuprind locurile de cultură, izlazurile, pădurile și toate domeniile ce nu sunt proprietate privată și nu au o destinație specială, — adică cea mai mare parte a solului din întreg Imperiul otoman, — ci și pentru că, (exceptând câteva mici proprietăți „*vacuf*”, aparținând unor geamii), *toată proprietatea imobiliară rurală din Dobrogea-veche și din Cadrilater eră, sub dominațiunea otomană, proprietate „miriè” — domeniul statului; — și ca atare a fost transmisă statului român și celui bulgar.*

Caracteristica acestei categorii de terenuri, (care la origină fuseseră proprietăți private și s’au încorporat domeniului public la epoca marilor cuceriri), este că *nuda lor proprietate* — «*rak-kaba*» — *aparține fiscului și numai dreptul de folosință particularilor*, prezentând astfel multe asemănări cu proprietatea noastră emfiteotică sau embaticară.

Detentorii de terenuri *miriè* plătesc fiscului, odată pentru totdeauna, o taxă — *muadjelè*, — în schimbul unui titlu de deținere — *tapù*, — care le asigură folosința, și apoi, în fiecare an, *dijmă* din recoltă, de ordinar $\frac{1}{10}$; ei au obligațiunea de a cultiva pământul, sub sancțiunea de a-l pierde, dacă-l lasă necultivat trei ani consecutivi, fără scuză legală.

Deși *nuda proprietate* aparține statului, totuși deținerea imobiliară *miriè* poate forma obiectul a diferite contracte și chiar acte de dispoziție între detentori și terțiile persoane. E bine înțeles că, în acest din urmă caz, ceea ce se transmite prin vânzare — *firagh* — și prin actele de ultimă voință — *intical* — nu e *nuda proprietate*, care este și rămâne *extra commercium*, ci numai dreptul de folosință: o aplicațiune a principiului că nimeni nu poate trece altuia mai multe drepturi decât are el însuși.

Să adăugăm că pe terenurile *miriè* se pot altoi drepturi de proprietate absolută — *mülk* — (cum sunt arborii, plantațiile, construcțiunile, etc.) și că dreptul de succesiune la aceste bu-

nuri, *mirië*, și chiar ordinea succesorală în privința lor, sunt în chip deosebit reglementate de legea specială din 17 Muharem anul hegirei 1284.

* * *

Legiuirile otomane, cu toată inextricabila lor complicație, s'au menținut și aplicat în Dobrogea-veche trei ani și jumătate după anexare, până la 3 April 1882, când, promulgându-se legea pentru regularea proprietății rurale dobrogene, s'a stabilit, în chiar primul ei articol, principiul că pe viitor, «proprietatea din Dobrogea, de orice natură, se dobândește, se conservă, se transmite și se pierde conform legilor în vigoare în România din stânga Dunării».

Reforma înfăptuită cu legea din 3 Aprilie 1882 e una din cele mai însemnate prin consecințele ei pentru dezvoltarea economică, socială și națională a provinciei noastre transdunărene.

Principiul ei fundamental putem spune că e unul singur: *unificarea regimului proprietății dobrogene cu cel din restul țării*, și legiuitorul și guvernul român au ajuns la acest rezultat cu respectarea tuturor drepturilor din trecut și cu o largă înțelegere a rolului și datoriei ce incumbă statului în raporturile sale cu cetățenii.

Toată economia legii stă în două măsuri, în jurul cărora se grupează celelalte dispozițiuni secundare:

1. *desființarea «dijmei» prin răscumpărare, adică transformarea vechei detențiuni „mirië” în proprietate absolută; și*
2. *vinderea domeniilor statului, în condițiuni avantajoase pentru cumpărători, spre a se putea coloniza cu plugari provincia pustiită de război.*

În fapt, iată cum s'a procedat:

S'au verificat, cu registrele originale, vechile titluri de detențiune — *tapu*-urile — de o comisiune, la care s'a atașat un trimis al Arhivelor imperiale din Constantinopol, și detentorilor cari și-au pierdut titlurile li s'a permis să-și constituie altele, cu martori, înaintea Tribunalelor; s'au comasat, apoi, vechile detențiuni, și s'au delimitat perimetrele satelor, în proporție cu populația lor, ținându-se seamă și de viitoarea lor extensiune și adăugându-li-se, în aceeași proporție, izlaz comunal și pădure sau loc de pîntație; pe urmă, s'a procedat la parcelare, indi-

vidualizându-se lotul fiecărui titular, în suprafața din titlul verificat și admis ; și în sfârșit s'a vândut, treptat-treptat, în loturi mici, până la 10 hectare, micilor plugari și în loturi mari, până la 100 de hectare, celor cari puteau face o cultură mai întinsă, — dându-se totdeauna preferință Dobrogenilor, fără deosebire de naționalitate, — domeniile statului, compuse din tot restul terenurilor de cultură și de pășune, după deosebirea proprietăților comunale și individualizarea celor private.

Astfel, Dobrogea-veche s'a putut repede coloniza, și pământul ei părăginit, devenit în cea mai mare parte proprietate absolută privată, a fost pus imediat în valoare de o populațiune harnică, întreprinzătoare și doritoare de progrese.

* * *

Cu totul altfel s'a procedat în Bulgaria, care și-a redobândit viața de stat și și-a alipit partea de Miază-zi a Dobrogei la aceeași epocă, primind dela Turci proprietatea rurală în aceleași condițiuni juridice ca și noi.

În Bulgaria s'a legiferat mult, poate chiar prea mult, *dar o reformă în înțelesul adevărat al cuvântului, o reformă care să schimbe ceva din vechea organizare a proprietății, nu s'a făcut,*

Administrația armatei rusești de ocupațiune a legiferat, și dispozițiunile ei figurează încă în fruntea tuturor colecțiilor de legi fonciare bulgărești ; Sobrania a legiferat și ea ; a legiferat și guvernul prin o serie de *ucaz-uri*, regulamente și circulări, care toate au în Bulgaria putere de lege. Dar toată această lungă serie de dispozițiuni legislative lasă neatinsă condițiunea juridică a proprietății, considerată în însăși concepția ei. Chiar legea din 3 Ianuarie 1893, prin care se decide înlocuirea vechilor titluri turcești cu titluri în limba bulgară, și legea din 18 Mai 1901, prin care se înlocuiește *dijma* în natură cu un impozit special, sunt niște simple măsuri fiscale, întru cât titlurile bulgărești conferă *aceleași* drepturi ca și *tapu-urile* turcești, iar *dijma tot dijma rămâne*, fie că se percepe în natură, fie că se percepe ca impozit bănesc.

Aceasta fiind starea legislațiunii fonciare în Bulgaria, rezultă că terenurile de arătură, izlazurile, pădurile, etc., care constituiesc marea majoritate a solului din regatul vecin, *au rămas până în ziua de astăzi tot ceea ce au fost sub Turci :*

terenuri *miriè*, aparținând, ca nudă proprietate, în perpetuitate, statului, și numai ca drept de folosință particularilor.

Acest caracter al proprietății rurale din Bulgaria, — asupra căruia nu putem atrage îndeajuns atențiunea, — a fost recunoscut și de jurisprudența bulgară. Curtea de Casație din Sofia. d. ex., prin decizia No. 322 din 7 Septembrie 1890, stabilește, în considerente formale, că *proprietatea rurală din Bulgaria păstrează organizația și caracterul ei originar de proprietate „miriè” din legislația turcească*. Din contră, în Rumelia-orientală detențiunea imobiliară *miriè* a fost transformată în proprietate absolută *mülk*, printr'o decizie specială a sultanului Abdul Hamid din 15 Iulie 1885; și aceiași Curte de Casație din Sofia, prin o altă decizie, cu No. 346, din 13 Noembrie 1891, constată faptul, arătând că *renunțarea sultanului la drepturile statului profită numai „ce-tățenilor liberați” din Rumelia-orientală, nu și celor din Bulgaria propriu-zisă, deoarece — accentuiază menționata decizie — aci nu s'a schimbat nimic din vechile condițiuni și proprietatea rurală continuă să-și păstreze caracterul ei, „miriè”, din trecut.*

În primăvara anului 1914, prin legea organică din 1 April, legiuitorul nostru a căutat să schimbe această condiție juridică a proprietății în părtea Cadrilaterului anexată la 1913, conducându-se de normele de care s'a condus legiuitorul din 1882 pentru Dobrogea-veche, *în scopul de a ajunge la acelaș regim fonciar în tot cuprinsul țării*; dar evenimentele ce s'au desfășurat de atunci încoace n'au permis punerea în aplicare a legii în această privință.

Regularea chestiunii proprietății imobiliare rurale în Dobrogea-nouă ar fi trebuit să înceapă cu verificarea vechilor titluri de detențiune. Dacă aceasta s'ar fi putut face, s'ar fi văzut ce suprafețe se dețin de Bulgari prin uzurpări abuzive și prin spoliațiunea vechilor detentori turci. nevoiți să-și ia lumea în cap și să emigreze, părăsindu-și pământurile și căminurile, de răul prigonirilor la care erau expuși din partea autorităților onorabililor coloniști tăbărâți din Balcani în Cadrilater după 1878. În darea sa de seamă asupra județului Caliacra pe anul 1915, prefectul G. Georgescu (p. 62) dă în această privință exemplul tipic al fraților Costoff din Poiraz, comuna Pcelarovo, «cari, prin violență, în urma constituirii statului bulgar, au desființat satul populat de Arabi, au acaparat vatra satului, tot

bozluc-ul și orice alte terenuri libere ale statului, astfel că astăzi stăpânesc peste 2000 ha., pe când, după toate actele bulgărești de impuneri și după toate registrele de proprietate, nu trebuie să aibă în stăpânire decât maximum 759 ha.

* * *

După aceste lămuriri, revenim la întrebarea: *cui și în ce proporție aparține, ca proprietate privată, solul Dobrogei?*

Dacă în privință Cadrilaterului e cu neputință să dăm deocamdată un răspuns, pentru motivele mai sus expuse, nu rămâne mai puțin interesant să se cunoască întinderea proprietății private din Dobrogea-veche, chipul cum e împărțită și proporția în care se stăpânește de locuitorii ei, considerați din punctul de vedere al naționalității lor de origine, — în special de Români și de Bulgari.

Iată câteva cifre în această privință :

În 1903 proprietatea privată din Dobrogea-veche era de **615.821 ha.**, din care: **431.862** în județul Constanța și **183.959** în județul Tulcea.

Ea se împărția, după întindere, în chipul următor :

SUPRAFAȚA	JUDEȚELE		DOBROGEA	%
	Constanța	Tulcea		
Dela 0— 10 ha.	103.603	128.490	232.093	37,7
„ 10— 25 „	109.180	32.326	141.506	22,9
„ 25— 50 „	44.176	15.652	59.828	9,7
„ 50—100 „	33.959	3.767	37.726	6,2
Peste 100 „	140.944	3.724	144.668	23,5
Total	431.862	183.952	615.821	100,0

Cum nu există o limită hotărâtă și în general admisă între proprietatea *mică, mijlocie și mare* (ca variind după țări, după fertilitatea și rendimentul solului, după ceea ce legile dispun în această privință și după alte criterii), dacă admitem pentru Dobrogea-veche ca proprietate mică acea dela 0 la 10 ha., ca proprietate mijlocie acea dela 10 la 100 de ha. și ca proprietate mare acea de peste 100 de ha., atunci proporția dintre cele trei feluri de proprietăți ar fi fost, la 1903, următoarea :

PROPRIETATE	Jud. Constanța		Jud. Tulcea		DOBROGEA	
	Ha.	%	Ha.	%	Ha.	%
Mică	103.603	16. ₉₁	128.490	20. ₇₁	232.093	37. ₆₂
Mijlocie	187.315	30. ₅₆	51.745	8. ₃₂	239.060	38. ₈₈
Mare	140.944	22. ₈₉	3.724	0. ₆₁	144.668	23. ₅₀
Total	431.862	70. ₃₅	183.959	29. ₆₄	615.821	100. ₀₀

Cum se vede, proprietatea mică (37.₆₂ %), proprietatea mijlocie (38.₈₈ %) și proprietatea mare (23.₅₀ %) s'au dezvoltat paralel și armonic.

În special proprietatea mijlocie trebuie să ne reție atențiunea. Ea eră la 1903 de 939.060 ha., reprezentând 38.₃₃ % din totalul proprietății private dobrogene, *pe când în restul țării de abia ajungea proporția de 4.4 %!*

Aceasta explică buna stare relativă a plugarilor din Dobrogea, cum și numeroasele lucrări de interes public, ca școli, biserici, primării, spitale, etc. ce s'au făcut aci, *din inițiativă privată*, în cursul celor 40 de ani de dominațiune românească.

Dacă considerăm proprietatea dobrogeană din punctul de vedere al naționalității de origină a proprietarilor, ea se stăpâneă, la 1903, în chipul și în proporțiile specificate în tabloul ce urmează :

Naționalitatea Proprietarilor	SUPRAFAȚA STĂPÂNITA							Dobrogea	%
	0—10 ha.		10—100 ha.		Peste 100 ha.				
	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea			
Români	61.138	42.000	152.672	19.432	115.849	1.696	392.787	63. ₈	
Bulgari	12.979	47.737	15.029	21.515	11.497	1.197	109.954	17. ₉	
Musulmani	24.726	10.253	14.669	4.612	4.724	300	59.284	9. ₆	
Ruși (și Lipoveni)	1.818	20.513	908	1.390	200	—	24.828	4. ₀	
Germani	1.771	4.876	2.579	4.160	3.301	131	16.318	2. ₇	
Alte nații	1.172	3.111	1.458	636	5.373	400	12.150	2. ₀	
Total	103.603	128.490	187.315	51.745	140.944	3.724	615.821	100. ₀₀	

Cum se vede, Românii stăpâneau, în 1903, suprafața de **392.789 ha.** din proprietatea privată dobrogeană, reprezentând **63.₈%** din suprafața ei totală, adecă *aproape două treimi*, pe când

toți conlocuitorii lor de alte origini, la un loc, stăpâneau restul de 223.034 ha., reprezentând 36,2%, adică ceva mai mult decât o treime, iar Bulgarii 109.954 ha. sau 17,9%.

Proprietatea mijlocie, de 239.060 ha., — repetăm, cu deosebire interesantă în Dobrogea, — se posedă, după naționalități, în chipul următor :

Naționalitatea Proprietarilor	SUPRAFAȚA PROPRIETATEI MIJLOCII							Dobrogea	%
	10—25 ha.		25—50 ha.		50—100 ha.				
	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea	Constanța	Tulcea			
Români	92.412	15.856	34.327	3.031	25.933	545	172.104	72,0	
Bulgari	8.183	8.350	3.631	10.591	3.215	2.574	36.544	15,3	
Musulmani	6.812	3.074	4.249	1.158	3.608	380	19.281	8,1	
Ruși (și Lipov.)	280	1.223	558	83	70	84	2.298	1,0	
Germani	1.223	3.611	872	549	484	—	6.739	2,8	
Alte nații	270	212	539	240	649	184	2.094	0,9	
Total	109.180	32.326	44.176	15.652	33.959	3.767	239.060	100,0	

Românii singuri stăpâneau, adică, 172.104 ha., proprietate mijlocie, sau 72%, toate celelalte naționalități laolaltă 66.956 ha., sau 28%, iar Bulgarii 36.544 ha., adică 15,3%.

Dacă acum vom raporta numărul hectarelor stăpânite de fiecare naționalitate, în 1903, la numărul de suflete cu care ele figurează în statistica aceluiaș an, pentru a vedea ce suprafață revine de suflet, vom ajunge la următorul rezultat :

NAȚIONALITATEA	Populația	Proprietatea		Proporția	
		Ha.	m. p.	Ha.	m. p.
Români	145.228	392.787	—	2	7.046
Bulgari	41.978	109.945	—	2	6.193
Musulmani	35.964	35.964	—	1	6.550
Ruși (și Lipoveni)	31.119	31.119	—	0	7.978
Germani	8.210	8.210	—	2	0.483

Și din acest punct de vedere, deci, Românii se găseau în fruntea celorlalte naționalități, cu 2 ha. 7046 m. p. de suflet.

În sfârșit, dacă vom apropia pe Bulgari de Români, pentru a vedea cât stăpâneau fiecare ca mică, mijlocie și mare proprietate, și care e proporția la sută a proprietății lor în raport cu întreaga proprietate privată dobrogeană, iată rezultatul la care paralela ne va duce :

Proprietate	ROMANI				BULGARI			
	Constanța	Tulcea	Total	%	Constanța	Tulcea	Total	%
Mică	61.138	42.000	103.138	16. ₈	12.979	47.737	60.716	9. ₈
Mijlocie	152.672	19.432	172.104	27. ₉	15.029	21.515	36.544	6. ₁
Mare	115.849	1.696	117.545	19. ₁	11.497	1.197	12.694	2. ₁
Total	329.659	63.128	392.787	63. ₈	39.505	70.449	109.954	17. ₉

În privința proprietății mici, Bulgarii întrec, adecă, pe Români, dată fiind proporția lor numerică, dar în privința proprietății mijlocii 27.₉% față de 6.₁% și în privința proprietății mari (19.₁% față de 2.₁%), deosebirea e mare în avantajul Românilor.

* * *

Dar datele din 1903 sunt cam vechi. De atunci incoace s'au petrecut fapte și schimbări de care trebuie să ținem socoteală.

Mai întâiu, statul a deposedat pe unii împrumutariți cari nu s'au așezat efectiv la pământurile lor, sau n'au achitat, la termenele prescrise de lege, anuitățile prețului acelor pământuri; în cele mai multe cazuri, însă, loturile celor deposedați pentru aceste motive au fost redade titularilor, de îndată ce se stabileau la pământ și se aduceau la curent cu plata ratelor, așa încât împrumutarea proprietății mici prin deposedări e relativ neînsemnată.

Pe de altă parte statul a făcut o sumă de noui împrumutări de însurăței, veterani și plugari fără pământ, originari atât din Dobrogea, cât și din România-veche. Chiar în anul următor (1904) el a împrumutări 5950 de asemenea familii (4.033 în jud. Constanța și 1.917 în jud. Tulcea), dintre care 5864 românești și numai restul de 86 de alte origini.

Prin înstrăinări în nici un caz proprietatea mică nu s'a putut împrumutări, de oarece loturile până la 10 ha. sunt declarate prin lege inalienabile.

Mulți proprietari mici, însă, au devenit proprietari mijlocii, pentru că micul plugar dobrogean, în general muncitor și econom, n'a pierdut nici o ocazie când putea să mai cumpere pământ, — câte hectare găsea de vânzare și putea să cumpere, fie din loturile mari, fie din pământurile cu *tapu* devenite proprietate

absolută și deci înstrăinabile, — adăugându-l la lotul mic de 10 ha. cu care a fost împroprietărit.

În ce privește loturile mari, de 100 ha., statul, în ultimele două decenii, a suspendat vânzarea lor, rezervând disponibilitățile exclusiv la împroprietărirea micilor plugari fără pământ. Proprietatea mare, așa dar, n'a putut crește prin cumpărări de teren dela stat, ci tot numai prin transacțiile și mutațiunile dintre particulari, și anume înglobând și ea o parte din aceiași veche deținuțione *mirië*, transformată în proprietate absolută, în acelaș timp, însă, ea s'a mai și fragmentat prin moșteniri și vânzări parțiale.

Toate aceste schimbări și prefaceri, survenite prin jocul firesc al împrejurărilor, au profitat, cum vom vedea, proprietății mijlocii; care a crescut mereu, atingând proporții ce în puține țări se întâlnesc și ajungând să fie de aproape $\frac{1}{2}$ din suprafața totală a proprietății private dobrogene.

* * *

Recensământul general din 1905 găsește proprietatea privată din Dobrogea sporită cu 69,536 ha., atingând cifra de **685.357 ha.** (față de 615.821, cât eră cu doi ani mai 'nainte, în 1903), și anume:

456.197 ha. în jud. Constanța, — și

229.160 > > Tulcea.

Această proprietate se descompuneă, după suprafață, în ambele județe și în toată Dobrogea, precum urmează:

PROPRIETATE	JUDEȚELE				DOBROGEA	
	Constanța		Tulcea		Ha.	‰
	Ha.	‰	Ha.	‰		
Mică	108.953	15. ⁸⁸	112.937	16. ⁴⁷	221.890	32. ³⁵
Mijlocie	207.666	30. ⁹⁰	98.368	14. ³⁵	306.034	44. ⁶⁵
Mare	139.578	20. ⁹⁶	17.855	2. ⁵⁴	157.433	23. ⁰⁹
Total	456.197	66. ⁵⁴	229.160	33. ⁴⁶	685.357	100. ⁰⁰

Adecă, proprietatea mică: 221.890 ha. față de 232.093, cât fusese în 1903, proprietatea mijlocie: 306.034 față de 239.060, și proprietatea mare: 157.433 față de 144.668.

Sporul de 69.536 ha. ce semnalăm mai sus pentru aceșt

doi ani (24.371 ha. în jud. Constanțe și 35.201 în jud. Tulcea) nu profită, cum se vede, micii proprietăți, pe care o găsim, din contra, împuținată cu 10.203 ha., ci proprietății mijlocii, care se prezintă cu un spor de 66.964 ha. și proprietății mari, crescută și ea cu 12.765 ha.

Oricât de probabile ar fi oarecare mici deosebiri de constatări între prima statistică, — administrativă, — și cea de a doua, — fiscală, — e în afară de orice îndoială că cea mai mare parte a acestui spor se explică prin împrejurările mai sus enumerate: împroprietăriri din nou și transferări de proprietate prin acte de dispoziție și de ultimă voință între particulari; iar în ce privește creșterea atât de accentuată a proprietății mijlocii, ea se explică prin faptul că, după cum am mai spus, către acest tip converg, în mersul lor evolutiv, și proprietatea mică și proprietatea mare într'o țară de plugari harnici și strângători, cari iubesc pământul și caută a și-l procura cu toate jertfele, pentru a-și aplica apoi pe el munca lor rodnică și stăruitoare. Și dovada acestei afirmațiuni stă în faptul că cea mai mare parte a proprietății mijlocii e acea care trece peste 10 ha. și ajunge la 50, iar partea cea mai mică e acea care trece de 50 ha. și merge până la 100: în prima categorie se găseau proprietăți în suprafață de 264.756 ha. (175.148 în jud. Constanța și 89.608 în jud. Tulcea), iar în a doua, proprietăți în suprafață numai de 41.278 ha. 32.518 în jud. Constanța și 8760 în jud. Tulcea).

* * *

Recensământul din 1905 fiind o lucrare pur fiscală, care, consideră proprietatea numai ca material impozabil, nu cuprinde — și nu i se poate cere să cuprindă, — date și lămuriri în privința naționalității de origină a proprietarilor; dar rezultatele pe care le constată, din acest punct de vedere, statistica administrativă din 1903 rămân ca baze serioase de judecată și pentru viitor. Trebuie numai să ținem seamă că schimbările ce au survenit de atunci încoace, fie în privința suprafeței de pământ trecută din domeniul public în proprietatea privată, fie în privința numărului de proprietari ce s'au adăugat la cei constatați atunci, *au profitat mai cu seamă elementului românesc.*

Nu cităm cazuri, căci ar fi prea numeroase, fără a le putea menționa pe toate, dar e notoriu că numai în cursul acestor

10—12 ani din urmă un însemnat număr de proprietăți rurale, care au aparținut străinilor de origină, au trecut, prin mutațiuni voluntare, în stăpânirea Românilor, după cum iarăși e notoriu că dacă, în primii ani după anexare, vechii detentori căutau să-și vândă pământurile cu câte 20—30 de lei hectarul și nu găseau cumpărători, acum, în cele din urmă plugarii români ofereau câte 800—1000 de lei pe hectar și nu găseau pământ de vânzare.

Ținând seamă de această constantă creștere a proprietății private din Dobrogea și de progresiunea în care proprietatea românească a crescut în chip constant, putem afirma că, *în ajunul intrării noastre în război, proprietatea privată din Dobrogea era de peste 720.000 de hectare și că proporția în care o stăpâneau Românii era de 72—75 %.*

În fața acestei situațiuni de fapt. abia dacă mai simțim nevoia să ne întrebăm: *Cine ar fi putut face, ori, cum ar putea fi vreodată bulgărească o țară al căreia sol se posedă de Români, în proporție de trei pătrimi, ca proprietate privată absolută, pe care și tratatele cele mai silnice și mai neomenoase trebuc să declare că o recunosc și o respectă?!*

DOUA STATISTICI ETNOGRAFICE GERMANE ÎN DOBROGEA

Prima, și cea mai veche, se află în posesia D-lui Vlădoianu, secretarul primăriei din Constanța. Poartă titlul: «Einwohner Verzeichnis im Bereich der Deutschen Etappen-Verwaltung in der Dobrudscha, nach dem Stande vom 15 Mai 1917» = Statistica locuitorilor din zona administrației etapelor germane din Dobrogea, după situația din 15 Mai 1917. E o copie în manuscris, și cuprinde, pe șase coloane, cifrele globale ale naționalităților din cele șase subdiviziuni administrative ale etapelor germane. O reproducem întocmai după original, respectând ordinea în care au fost înșirate diferitele neamuri — s'ar putea numi ordine de preferință, sau de simpatie, — și adăugând doar totalurile de sub coloane:

No.	Localitatea	Germani	Bulgari	Turci	Români	Ruși	Alții	Total
1	Constanța	1503	1515	10780	9457 ¹⁾	516	2937	26708
2	Medjidia	1528	311	9299	19171	6	1149	31464
3	Cară-Omer	555	697	7125	6896	21	94	15388
4	Cuzgun	9	7218	4907	19110	6	914	32164
5	Cogealac	1738	18243	813	2448	3932	742	27916
6	Hârșova	—	926	2142	30908	1584	122	35682
	Total	5333	28910	35066	87990	6065	5958	169322

1) După statistica noastră din 1 Ian. 1913, numai în orașul Constanța trăiau 15.663 Români! Iar statistica germană găsește pentru acest oraș și alte 31 sate dinprejur, cari sunt socotite în subzona de etape Constanța, abia 9457! De aci ne putem da seama ce exod grozav însoțit de mortalitate a îndurat martira populație românească în grozava iarnă a anului 1916!

În ordinea însemnătății lor numerice, prin urmare, naționalitățile se clasifică astfel, după acest tablou:

I Români	: 87.990 sau 51.97 %	(majoritate absolută)
II Turci-Tătari	: 35.066 sau 20.71 %	
III Bulgari	: 28.910 sau 17.00 %	
IV Ruși	: 6.065 sau 3.65 %	
V Germani	: 5.333 sau 3.15 %	
VI Alții	: 5.958 sau 3.52 %	

A doua statistică, aceasta tipărită într-o broșură de opt pagini, cuprinde rezultatele recensământului dela 15 Februarie 1918 și poartă titlul: «Einwohner-Verzeichnis im Bereich der Deutschen Etappen Verwaltung in der Dobrudscha, nach dem Staände vom 15 Februar 1918». Un exempliar se află în posesia d-lui locot. Cagin dela baza militară franceză din Constanța.

Pe prima pagină se dă un tablou statistic rezumativ, ca și cel din manuscrisul mai sus pomenit, însă cu oare care diferențe de cifre, iar pe celelalte pagini se dă statistica naționalităților pe sate. Broșura aceasta ne pune astfel în măsură a cunoaște pe deoparte întinderea teritorială a zonei etapelor germane în Dobrogea, iar de alta ne dă posibilitatea a trage oare care concluzii, la care ne silesc cifrele, prin comparație cu ultima noastră statistică de la 1 Ian. st. n. 1913.

Administrația epapelor germane cuprindea întreg județul Constanța, plus o parte din sudul jud. Tulcea până la o linie între Dunăre și lacul Razim, care ar trece imediat spre nord de satele: Ostrov, Aigâr-Amet, Orumbei, Topolog, Baș-Punar, Slava-Rusească, Caugagia, Canlă-Bugeac, Pașa-Câșla și Jurilovca. La nord de această linie, până în Dunăre, administrau etapele bulgare. Criteriul după care s'a făcut această diviziune, precum și subdiviziunile ce ni le arată statistica germană, este de natură economică și nu ține seamă de împărșirile noastre administrative.

Iată și tabloul rezumativ al recensământului din 15 Februar 1918.

No.	Localitatea	Germani	Bulgari	Turci	Români	Ruși	Alții	Total
1	Constanța	1502	1525	9536	8586	731	3450	25330
2	Medjidia	1559	249	5810	23152	8	538	31316
3	Cara-Omer	609	628	6175	9735	20	685	17852
4	Cuzgun	12	7814	5398	19612	1	319	33156
5	Cogelac	1727	18092	825	3040	4031	1166	28881
6	Hârșova	21	850	1708	21905	1163	682	26329
	Total	5430	29158	29452	86030	5954	6840	162864

Să comparăm acum statistica din 15 Mai 1917 cu aceea din 15 Februar 1918 și să însemnăm diferențele, în plus sau în minus, ale cifrelor fie cărei naționalități. Obținem rezultatul următor :

No.	Localitatea	Germani	Bulgari	Turci	Români	Ruși	Alții	Total
1	Constanța	- 1	+ 10	-1244	- 871	+215	+513	-1378
2	Megidia	+31	- 62	-3489	+3981	+ 2	-611	- 148
3	Cara-Omer	+54	- 69	- 950	+2839	- 1	+591	+2464
4	Cuzgun	+ 3	+596	+ 491	+ 502	- 5	-595	+ 992
5	Cogelac	-11	-151	+ 12	+ 592	+ 99	+424	+ 965
6	Hârșova	+21	- 76	- 434	-9003	-421	+ 56	-9353
	Total	+97	+248	-5614	-1969	-111	+882	-6458

Presupunând că ambele statistici sunt deopotrivă de riguros făcute, tabloul No. III ne duce la următoarele concluzii : 1) mai întâi observăm în intervalul de numai nouă luni de la un recensământ la altul, o scădere a populațiunii întregii zone a etapelor germane, de 6458 suflete, adică de aproape 4%. ceea ce este surprinzător de mult. 2) Dacă cercetăm cifrele pe naționalități, vedem o creștere numai la Germani, Bulgari și Alții, între cari se cuprind, de sigur, mulți Evrei în primul rând ; pe când la Români, la Ruși și mai ales la Turci — spre mirarea noastră — o însemnată scădere. 3) La Germani și Bulgari plusurile prea mari s'ar explica, după anumite informații ce le avem, prin întoarcerea prizonierilor, dezertori din armata noastră ; la Români, prin întoarcerea la cămin a unei părți din populația refugiată în Muntenia. nu însă și în Moldova și Basarabia. Minusul îngrozitor de 9003 suflete de Români din zona Hârșovei,

cea mai românească regiunii a Dobrogei, din lipsă de știri mai precise, de-o camdată nu ni-l putem explica.

Un minus neexplicabil de 871 suflete românești se vede și în zona Constanței; pe când în zona Megidiei, Cara Omerului, Cuzgunului și Cogelacului s'au întors la vetrele lor, după 15 Mai 1917 și înainte de 15 Februarie 1918, în total 7914 Români¹⁾. La Turci, lipsa celor 5614 suflete nu are altă explicare de cât emigrarea, care s'a continuat și se continuă și după plecarea Germanilor: Acești musulmani se elimină de la sine pe încetul din cuprinsul țării noastre, fie prin emigrare, fie prin natalitate slabă.

Să comparăm acum datele statistice germane cu acelea ale recensământului românesc de la 1 Ian. 1913, fiindcă o statistică mai nouă a populațiunii Dobrogei nu avem. Această comparație ne va ajuta să cunoaștem cifrele *minime* ale refugiaților dobrogeni și să ne facem o idee și asupra proporției în care provincia noastră a fost părăsită de locuitorii ei, în primul rând de Români. O cercetare de asemenea natură poate avea și o însemnătate istorică. Este evident că vom face comparația numai pentru acea parte din Dobrogea, cât a fost administrată de etapele germane.

Naționalitățile	După recensământul român delă 1 Ian. 1913	După recensământul german din 15 Mai 1917	Diferența
Români	147042	87990	—59052
Bulgari	27123	28910	+ 1787
Turci-Tătari	36099	35066	— 1033
Ruși	7190	6065	— 1125
Germani	5840	5333	— 507
Alții	13737	5958	— 7779
Total	237031	169322	—67709

1) D-l St. Romanski, profesor universitar bulgar, în articolul său „Caracterul etnografic al Dobrogei” din volumul „Die Dobrudscha”, Sofia 1918 scrie: „În Dobrogea de nord (adică cea veche), cu toate înlesnirile posibile pe care administrația etapelor germane le-a făcut refugiaților ca să se întoarcă la căminurile lor, nu s'au găsit mai mult de 40.000 Români” (p. 111). Ori, noi vedem că numai în zona etapelor germane s'au numărat la 15 Mai 1917: 87.990 Români, iar în 15 Febr. 1918: 86.030. Deci: nici 40.000 și nici înlesniri făcute de etapele germane, căci la a doua statistică găsim un minus de 1960 suflete! O așa bună credință, soră cu șarlatania, numai la un profesor universitar bulgar se poate întâlni! Ne putem închipui dar ce jale și ce pustiu va fi fost în zona de exterminare a etapelor bulgare.

Prin urmare, din cel puțin 237.031 locuitori — în ajunul războiului erau, de sigur, mult mai mulți, — teritoriul în chestiune rămâne numai cu 169.322, ceea ce reprezintă un minus de 67.709 suflete, sau 28—29%, adică mai mult de cât un sfert din populație.

La Români diferența este impresionantă! Din 147.042, ei rămân abia 87.990, adică se împuținează cu minimum 59.052 suflete! O pierdere considerabilă de 40% din totalul lor; o cifră superioară întregii populații bulgărești a Dobrogii, care în 1912 abia atingea 51.149 locuitori! Această diferență considerabilă se explică în primul rând prin refugiul populației peste Dunăre din fața unui inamic sălbatic, dar, într-o oarecare măsură, și prin lipsa elementelor mobilizate precum și prin masacrele făcute de Bulgari.

La Ruși și la «Alții», între cari numărăm pe Greci, Armeni, etc., — deci neamuri ce aveau să se teamă și ele de Bulgari, Turci sau Germani, — diferența e mai mare, cam de cinci ori cât cifra mobilizațiilor: cauza nu poate fi de cât refugiul peste Dunăre. La Germani diferența e aproape normală: cam 10% din numărul lor: mobilizații. La Turci și Tătari ea este prea mică, abia de 1033, când diferența normală ar trebui să fie de 3500—3600! De bună seamă, nu toți musulmanii și-au făcut datoria cu credința către țară. La Bulgari însă — caz unic — nu numai că nu se observă nici o lipsă, dar încă apare și un spor de populație — poate sporul de element mobilizabil între 1912—1916, — ceea ce arată că recensământul german din 15 Mai 1917 a putut înregistra mai pe toți cetățenii români de limbă bulgară din Dobrogea, cari, dezertând de la datoria lor de ostași, s'au întors la tihna vetrelor lor. Să ne servească și aceasta la anumite convingeri. De altfel concluziile ce le-am tras numai din considerarea statisticilor, se coroborează admirabil cu mărturiile ce ne-au ajuns la cunoștință pe alte căi.

Să comparăm, în fine, procentele la sută ale fiecărei naționalități față de totalul populației, atât după statistica noastră din 1912, cât și după cea germană din 15 Mai 1917. Evident că și aci procentele privesc numai populația din zona etapelor germane.

Naționalitățile	La 1 Ianuarie 1913	La 15 Mai 1917	Diferența
Români	62,03%	51,97%	-10,06%
Turci-Tătari	15,23%	20,71%	+ 5,48%
Bulgari	11,44%	17,00%	+ 5,56%
Ruși	3,03%	3,65%	+ 0,62%
Germani	2,46%	3,15%	+ 0,69%
Alții	5,81%	3,52	- 2,29%

Acest tablou întărește și mai mult concluziile noastre de mai sus.

Lăsăm acum să urmeze statistica pe sate ¹⁾ a diverselor naționalități din zona etapelor germane din Dobrogea și promitem a o completa mai târziu cu recensământul făcut de Bulgari în zona etapelor lor, — care cuprindea, după cum s'a mai spus, numai nordul județului Tulcea, fără Delta — dacă stăruințele noastre de a obține o asemenea statistică, vor fi încununate de succes.

Einwohner-Verzeichnis im Bereich der Deutschen Etappenverwaltung in der Dobrudscha

nach den Stande vom 15 Febr. 1918.

No.	Localitatea	Germani	Bulgari	Turci	Romani	Ruși	Alții	Total
1	Constanța	1502	1525	9536	8586	731	3450	25330
2	Megidia	1559	249	5810	23152	8	538	31316
3	Cara-Omer	609	628	6175	9735	20	685	17852
4	Cuzgun	12	7814	5398	19612	1	319	33156
5	Cogelac	1727	18092	825	3040	4031	1166	28881
6	Hârșova	21	850	1708	21905	1163	682	26329
	Total	5430	29158	29452	86030	5954	6800	162864

1) După această statistică se poate determina ușor pe o hartă cele șase subdiviziuni de etape germane.

CONSTANȚA

No.	LOCALITATEA	Germani	Bulgari	Turci	Români	Ruși	Diverși	TOTAL
1	Constanța și dep.	523	1031	2666	5129	57	3183	12589
2	Viiile Noi	132	3	—	55	—	10	207
3	Azigea	—	19	171	7	—	7	204
4	Lasmahale	—	5	112	17	—	2	136
5	Hasiduluc	1	6	198	162	—	8	375
6	Techirghiol	82	26	477	71	—	17	673
7	Tuzla	6	321	301	13	—	2	643
8	Mangea-punar	173	—	1	17	6	—	197
9	Hasancea	—	1	398	31	—	32	462
10	Omurcea	—	—	358	74	—	11	443
11	Horozlar	—	1	47	123	4	2	177
12	Topraisar	4	18	629	232	—	26	909
13	Muratanul mic	—	—	168	9	—	6	183
14	Musurat	1	—	408	181	—	4	594
15	Uzumlâr	—	—	221	—	—	—	221
16	Enge-Mahale	1	—	133	212	—	1	347
17	Osmanfacă	—	22	198	495	—	16	731
18	Ebechioi	17	5	160	20	—	2	204
19	Abdulah	—	—	62	112	—	—	174
20	Mahometcea	—	—	199	11	—	—	210
21	Muratanul mare	—	7	129	5	—	7	148
22	Cogealia	307	2	281	195	27	4	816
23	Caracoium	1	—	55	—	573	—	629
24	Canara	—	24	266	269	11	43	613
25	Cicrâcci	—	—	—	214	—	—	214
26	Mamaia	21	2	26	44	9	9	111
27	Palasu Mare	119	1	278	29	—	8	435
28	Murfatlar	7	4	401	343	18	37	810
29	Alacap	97	14	165	55	—	3	334
30	Caratai	1	10	581	26	—	5	623
31	Chioștel	1	3	267	274	—	1	546
32	Nazarcea	1	—	180	161	26	4	372
	Total	1502	1525	9536	8586	731	3450	25330

MEGIDIA

1	Alibei-Ceair	—	—	—	164	—	—	164
2	Endec-cara-chioi	—	—	306	110	—	2	418
3	Satu-Nou	—	—	—	380	—	—	380
4	Docuz-ol	—	9	261	812	—	9	1091
5	Celebi-chioi	—	—	—	560	—	—	560
6	Idris Cuiusu	—	—	149	88	—	—	237
7	Mamut-Cuiusu	1	31	362	442	—	1	837
8	Seimenii-mici	—	—	—	711	—	—	711
9	Seimenii-mari	—	—	—	752	—	—	752
10	Boascic	—	—	—	924	—	—	924
11	Ștefan-ceil-Mare	—	—	—	174	—	—	174
12	Geabacu	—	—	—	136	—	—	136
13	Facria	280	—	—	—	—	—	280
14	Azizia	—	—	—	261	—	5	266
15	Carabac	—	—	—	471	—	—	471

No.	LOCALITATEA	Germani	Bulgari	Turci	Români	Ruși	Diverși	TOTAL
16	Chioseler	—	—	—	789	—	—	789
17	Chertic-Punar	—	—	—	250	—	—	250
18	Beș-aul	—	—	—	237	—	—	237
19	Becter	—	—	—	92	—	—	92
20	Terzi-Veli	—	—	—	82	—	—	82
21	Țaș-Punar	—	—	—	610	—	—	610
22	Cnior-Cișmea	—	—	—	879	—	1	879
23	Dorobanțul	—	—	—	718	—	—	718
24	Băltăgești	—	—	—	570	—	1	571
25	Saragea	—	—	—	243	—	1	244
26	Ghelengic	—	—	—	471	—	—	471
27	Tortoman	—	—	—	629	—	—	629
28	Derin-Chioi	—	—	—	158	—	—	158
29	Defcea	—	—	—	—	—	6	221
30	Peștera	7	—	221	1026	—	—	1039
31	Ivrinez	—	—	—	709	—	—	709
32	Rasova	6	7	—	1496	—	—	1509
33	Cochirleni	—	—	—	841	—	—	841
34	Cobadin	384	—	131	550	—	3	1068
35	Caciamac	2	1	—	805	—	—	808
36	Cocargea	—	2	35	320	—	—	357
37	Cerna-Vodă	15	91	826	1046	—	115	2151
38	Cara-Murat	800	—	353	556	8	165	1737
39	Carol I	—	—	358	592	—	28	953
40	Pazarlia	—	—	21	382	—	3	387
41	Biubiulul mic	—	—	288	384	—	4	672
42	Biubiulul mare	—	—	245	253	—	—	502
43	Megidia	—	107	—	1073	—	204	3656
44	Șofular	64	—	2272	21	—	—	85
45	Casicci	—	1	—	269	—	—	270
46	Agemler	—	—	—	250	—	65	315
47	Osmancea	—	—	2	637	—	36	675
48	Edil-chioi	—	—	—	229	—	—	229
Total . . .		1559	249	5810	23152	8	538	31318

CARA-OMER

1	Cara-Omer	—	—	243	442	—	1	686
2	Canlă-Cicur	—	—	294	7	—	—	301
3	Daulu-chioi	—	—	74	590	—	—	664
4	Mamuzlia	202	—	—	11	—	—	213
5	Calfa-chioi	—	6	—	470	2	—	478
6	Docuzaci	—	—	77	257	—	—	334
7	Cerchez-chioi	4	—	—	688	—	—	692
8	Hairan-chioi	—	7	—	712	—	2	721
9	Demircea	—	—	—	466	—	—	466
10	Cara-Aci	—	—	65	420	—	—	485
11	Schender	—	—	40	128	—	—	168
12	Cavaclar	2	7	119	755	—	166	1049
13	Ghiuvenlia	10	7	35	862	—	4	1018
14	Enghez	—	4	203	183	—	—	390
15	Bairam-dede	4	23	776	607	—	23	1433
16	Cazil-Murat	—	3	—	571	—	—	574

No.	LOCALITATEA	Germani	Bulgari	Turci	Români	Ruși	Diverși	TOTAL
17	Baş-Punar	—	—	333	1	—	18	352
18	Cealmagea	—	1	63	22	—	—	86
19	Sarighiol	304	—	182	33	—	—	519
20	Ac-bași	—	—	186	—	—	2	188
21	Chiragi	—	—	372	497	—	1	870
22	Valală	—	—	4	414	—	—	418
23	Hagilari	—	—	466	2	—	—	468
24	Cadi-chioi	—	3	88	81	—	—	172
25	Deli-Oruci	—	—	161	3	—	—	164
26	Hoș-cadân	—	—	43	—	—	—	43
27	Azaplar	—	—	758	9	—	—	767
28	Mustafa-Aci	—	—	—	273	—	—	273
29	Erebiler	—	—	43	—	—	—	43
30	Cara-chioi	—	—	122	—	—	—	122
31	Amzacea	—	—	248	—	—	5	253
32	Mangalia	43	163	136	79	—	328	749
33	Caracicola	36	123	120	299	16	33	657
34	Copucci	—	186	—	34	2	—	222
35	Ilanlâc	—	87	—	13	—	30	130
36	Tatlâgeacul mare	—	—	127	62	—	3	192
37	Tatlâgeacul mic	—	—	304	—	—	24	328
33	Gheringec	4	8	323	735	—	15	1085
39	Ascilar	—	—	170	9	—	—	179
	Total . . .	629	628	6175	9735	20	685	17852

CUZGUN

1	Ostrov	2	35	23	2100	—	32	2192
2	Almalâu	—	165	1	70	—	—	236
3	Bugeac	—	76	6	395	—	—	477
4	Ese-chioi	—	767	273	48	—	—	1088
5	Gârlița	—	1074	23	30	—	—	1127
6	Galița	1	439	13	1	—	—	454
6	Canlia	—	1143	28	29	—	6	1206
8	Pârjoaia	—	—	—	319	—	—	319
9	Satu-Nou	—	—	—	748	—	—	748
9	Coslugea	—	5	—	871	—	—	876
11	Lipnița	—	938	52	107	1	—	1098
12	Cuiugiuc	—	635	230	50	—	2	917
13	Garvan	—	347	137	263	—	3	750
14	Veli-chioi	—	—	288	102	—	—	390
15	Câșla	—	13	30	157	—	—	200
16	Cara-Orman	—	—	599	234	—	—	833
17	Oltina	—	8	16	1761	—	8	1793
18	Beilicul	—	—	18	1191	—	—	1209
19	Mârleanul	—	—	—	1310	—	—	1310
20	Aliman	—	—	—	801	—	1	802
21	Vlah-chioi	—	—	—	507	—	—	507
22	Arabagi	—	—	21	336	—	—	357
23	Mulciova	—	—	548	252	—	—	800
24	Polucci	—	—	25	337	—	—	362
25	Bac-Cuiusu	—	—	—	100	—	—	100
26	Cuzgun	—	5	33	506	—	12	557

No.	LOCALITATEA	Germani	Bulgari	Turci	Români	Ruși	Diverși	TOTAL
27	Demircea	—	—	—	119	—	—	119
28	Cara-Amat	—	—	—	290	—	93	383
29	Bazarghian	—	2	61	531	—	9	603
30	Ciucur-chioi	—	—	251	—	—	—	251
31	Caranlâc	—	9	57	588	—	—	654
32	Para-chioi	—	31	21	787	—	—	839
33	Ghiurgea	—	3	93	275	—	103	474
34	Regep-Cuiusu	—	314	398	304	—	—	1016
35	Calaigi	—	—	413	92	—	—	505
36	Teche-Deresi	—	8	273	217	—	—	498
37	Dobrom. din vale	5	669	567	72	—	17	1330
38	Dobrom. din deal	—	219	170	452	—	5	846
39	Teche-chioi	—	1	388	300	—	—	689
40	Asarlâc	—	369	42	186	—	1	598
41	Enișenlia	—	98	169	61	—	—	328
42	Nastratin	—	68	51	317	—	—	436
43	Adam-Clisi	—	2	16	610	—	1	629
44	Cherin-Cuiusu	3	—	39	460	—	1	503
45	Urluia	—	—	—	373	—	6	379
46	Iusuf-Punar	—	—	—	182	—	—	182
47	Enigea	—	19	24	212	—	18	273
48	Ghiol-Punar	—	352	1	488	—	1	841
49	Borungea	—	—	—	72	—	—	72
	Total . . .	12	7814	5398	19612	1	319	33156

COGELAC

1	Gargalâcul mic	—	681	1	85	—	10	777
2	mare	—	563	—	59	—	—	622
3	Cara-hârman	—	157	81	91	11	1	341
4	Peletlia	—	366	4	206	—	5	581
5	Traian	—	—	—	115	—	—	115
6	Taşaul	—	38	64	47	—	23	172
7	Palazul mic	—	41	—	83	—	—	124
8	Cavargic	—	—	—	204	—	7	211
9	Seremet	—	28	9	91	—	—	128
10	Şahman	—	1	—	1	—	117	119
11	Jurilofca	—	12	—	113	2637	51	2812
12	Paşa-Câşla	—	812	—	126	—	14	952
13	Canlâ-Bugeac	—	657	—	277	169	—	1103
14	Ciamurlia de jos	—	1426	—	12	1	—	1439
15	Principefe Nicolae	—	674	—	25	3	—	702
16	Casap-chioi	—	1666	—	19	2	—	1687
17	Cara-Nasuf	—	1269	—	10	—	4	1283
18	Duingi	—	851	158	12	—	—	1021
19	Sari-urt	—	1142	—	25	—	—	1167
20	Potur	—	920	1	16	—	15	952
21	Salva Rusă	—	—	—	210	1173	588	1971
22	Beidaud	—	1396	—	—	2	6	1404
23	Ciamurlia de Sus	1	1324	—	2	—	64	1391

No.	LOCALITATEA	Germani	Bulgari	Turci	Români	Ruși	Diverși	TOTAL
24	Camena	—	572	—	—	—	27	599
25	Caugagia	—	323	—	31	8	—	362
26	Eschi-Baba	—	345	—	9	—	—	354
27	Cail-Dere	—	16	—	296	—	1	313
28	Testemel	—	150	60	2	—	52	264
29	Altân-Tepe	9	4	—	16	—	109	138
30	Tari-Verde	701	4	—	31	4	—	740
31	Cogelac	788	12	66	269	11	24	1170
32	Imam-Cișme	—	1022	—	32	3	2	1059
33	Sari-Ghiol	—	884	—	25	7	25	941
34	Râmnicul de jos	—	516	—	152	—	21	689
35	Râmnicul de sus	—	—	—	245	—	—	245
36	Colilia	228	—	—	27	—	—	255
37	Toxof	—	220	381	77	—	—	678
	Total	1727	18092	825	3040	4031	1166	28881

HĂRȘOVA

1	Aigâr-Amet	—	—	378	420	—	1	799
2	Ali-facă	—	205	126	71	—	—	402
3	Balgju	—	—	—	118	—	—	118
4	Baş-Punar	—	25	—	272	545	9	851
5	Calfa	—	6	—	330	—	34	370
6	Cara-Pelit	—	—	14	208	—	—	222
7	Casimcea	—	282	—	797	—	11	1097
8	Corugea	—	—	—	513	—	15	528
9	Dăeni	—	59	5	1796	20	21	1901
10	Doeran	—	—	—	511	—	—	511
11	Făgărașul Nou	—	—	—	562	—	—	562
12	Gârliciul	—	1	—	1277	1	37	1316
13	Hagi-Omer	—	—	—	268	—	—	268
14	Haidar	1	—	—	272	1	1	275
15	Mahometcea	—	—	—	95	—	—	95
16	Ostrov	—	10	—	935	1	11	957
17	Rahman	2	—	—	501	—	1	504
18	Ramazan-chioi	—	1	—	182	—	—	183
19	Saraiu	—	3	—	679	—	20	702
20	Topolog	—	4	—	1199	5	218	1426
21	Orum-bei	—	4	30	417	2	10	463
22	Hârșova	1	95	504	1113	10	67	1790
23	Topal	1	24	3	1752	—	32	1812
24	Ghizdărești	—	—	—	18	577	5	600
25	Cala-chioi	1	—	—	87	—	2	90
26	Cartal	1	—	—	801	—	34	836
27	Dulgheru	1	—	1	744	—	14	760
28	Çaceamac	1	—	—	314	—	—	315
29	Chiuciuc-chioi	3	—	88	487	—	5	583
30	Pantelimon	2	3	—	868	—	—	873
31	Terzi-chioi	1	5	—	280	—	—	286
32	Chirișlic	1	115	158	15	—	—	289
33	Satu-nou	—	—	—	230	—	—	230
34	Ciobanu	1	7	—	1546	—	35	1589

No.	LOCALITATEA	Germani	Bulgari	Turci	Romani	Ruși	Diverși	TOTAL
35	Cadi-Cășla	—	—	—	155	—	5	160
36	Muslu	—	—	192	44	—	2	238
37	Muslu-Bei	—	—	—	405	—	—	405
38	Satis-chioi	2	1	78	564	1	4	650
39	Erchesec	1	—	—	185	—	54	240
40	Capugiu	—	—	89	334	—	25	448
41	Tichilești	1	—	—	474	—	—	475
42	Siriu	—	—	42	66	—	9	117
	Total	21	850	1708	21905	1163	682	26329

C. BRĂTESCU.

UN DOCUMENT

PRIVITOR LA

ISTORIA CULTURII ROMÂNEȘTI ÎN DOBROGEA ÎNAINTE DE ANEXARE

Se știe partea pe care a avut-o elementul românesc — în special cel ardelean — în colonizarea Dobrogei, înainte de războiul din 1877.

După o statistică întocmită de Ioan Ionescu de la Brad în 1850¹⁾, după Turci, care numărau în Dobrogea 4800 familii, elementul cel mai numeros erau Români cu 3656 familii, în timp ce Bulgarii veniau în rândul al 4-lea — după Tătari (2225) — cu 2214 familii. Probabil că la densitatea acestui element românesc se gândeau exilații anului 1848, în frunte cu Ioan Ghica, când după planurile aceluiaș Ioan Ionescu, un agronom cu cunoștințe solide, proiectau înființarea de ferme model în Dobrogea²⁾. Cum eră și firesc, populația românească din Dobrogea își avea școlile ei naționale și ar fi de cel mai mare interes un istoric al acestor școli înainte de anexare. Ca o modestă contribuție la acest capitol al culturii românești în Dobrogea, împărtășesc în rândurile de mai jos câteva notițe despre o carte tipărită în 1874 de Constantin Petrescu, «institutorele școalei române din Silistra» care profesă de 13 ani de zile misiunea de institutor la școala din Silistra — din 1874, adică dela 1861.

Cartea, un volumaș în 8° de 79 pagini, se păstrează în biblioteca gimnaziului «I. Maiorescu» din Giurgiu și are următorul titlu :

1) Publicată în „Excursion agricole dans la plaine de Dobrodja par I. Ionesco, ancien élève de Roville. Constantinople, 1850”.

2) Vezi detalii în scrisori inedite dela N. Bălcescu și I. Ghica publ. de N. Cartoajan.

ABECEDARU
TURCO-ROMÂNŪ

DE

CONSTANTIN PETRESCU

Institutorele Școlii Române

d'in

SILISTRIA

EDITIUNEA ANTEIA

— Preciului (sic) este de 2 Lei noi —

RUSTCIUK.

Imprimeria Provinciei Danubiului

1874.

Cartea are 3 prefete: prima către Mitropolitul Grigore al Durostolului, a doua în care autorul își lămurește scopul și a treia către Românii din Turcia. Iată cuprinsul acestor prefete:

I.

Pré Eminenței Sélle

Mitropolitului Durostolo-Cervenskii Domnului Domn

GRIGORE

Pré Eminentului meu Ștăpînu!

Providința, quare supraveghiază asupra creațiuniloru sélle, ne a trimisu în persóna Eminenței Vóstre, unu salvatoru, unu adeveratu păstoru spiritualu și unu emininte allu ginteloru que păstoriți în sânta Vóstră eparchiă. Paternele Vóstre solicitări, iúbirea de lumina învețiamîntului și generositatea que Ve caracteriséză s'au manifestatu deja; totu poporulu, fără disfințiune, s'a convinsu de aqvestu addeveru.

Subsemnatulu dără voindu a face un serviciu connaționaliiloru mei din aceste părți, prin aqvestu opusculu, și nedispunendu de medilócele necesarie, allergu cu respectu la paterna Vóstră generositate rugându ve qua se binevoîți a facilita imprimarea lui. Prin aquéta, Pré Eminentulu meu Ștăpînu, veți face unu bine neuitatu Româniloru din Turcia a quărору generațiuni fiitóre vor sci se prețiuéscă laudabilele Vóstre binefaceri și recunoscători fiindu, numele Eminenței Vóste (sis) va rămânea nemuritoriu între Românii din dirépta Danubiului.

Priimiti, Pré Eminentulu meu Stapînu, certitudinea înaltei
stiime și perfecte considerățiuni que cu recunoștință

Ve conservă

Allu Pré Eminentiei Vóstre pré plecatu servu

CONST. PETRESCU

Silistria, 1874, Marte în 30.

Mitropolitul Grigore căruia îi închină întâia prefață Constantin Petrescu era, după mărturia d-lui N. Droc-Barcianu, român transilvănean: Mitropolitul Grigore este român transilvănean, aceasta mi-a declarat-o personal.

Acest adevărat pastor ne ajută foarte mult, probă este că contra tuturor preoților bulgari în Silistra a făcut protopop pe părinele Zaharia preot român și vice-președinte al Societății Române de cultură din Silistra.

Această Societate de Cultură s'a înființat în legătură cu școala și propaganda românească în 1871 și dăinuia încă în 1876 ¹⁾.

II.

P R E F A Ț A

*„Omulu trebuie să fiă utilu semeniloru
sêi și se lucre, câtu pôte, pentru îmbu-
nătățirea sôrtei loru“.*

Subsemnatulu de trei-spre-diece ani profesionându misiunea de institutore la școală Română d'in Silistria și vedându, primo că limba turcă, ca limbă a statului, este necesară ori-cărui Român din drépta Danubiului, quari prin cunoșcerea litteraturei turce se potu apropia mai cu facilitate de autoritate, spre a-și spune păssurile sêlle și a-și apăra drepturile séu privilegiete pe quari Marinimosulu nostru Imperatoru Sultan-Abdul-Azis a binevoitu a le acorda suppușiloru sêi, fără distincțiune de naționalitate și religiune: Secundo: că Românii din aqweste părți fiindu

¹⁾ Vezi Anuarul Gimnaziului „Ion Maiorescu“ din Giurgiu, pe anul 1912—1913 p. 62. Un raport adresat Domnitorului Carol I în 1876. Iulie 12.

în contactu continuu cu Turcii asupra comerçului și asupra bunelor relațiuni, que neaperatu trebuie să dureze între ei, me decisei prin debilele melle puteri, qua prin aqestu opusculu se facu un serviciu confrăților mei Români din dirépta Danubiului, quâroro le și dedicu abecedarulu aqesta.

Așiu fi pré veselu vezându pe confrății mei conlucrându la unu asemenea scopu, prin stâruierea de a familiarisa în scoli și între generațiunea română din aqeste părți, și învețământulu limbei turce; quare le va fi utilu.

Autorulu

Câtre Români d'in dirépta Danubiulul d'in Turcia.

Amabilii mei confrăți!

Invețământulu limbei materne Romîne ne este naturalmente obligătoriu; pe lîngă aqestă insă avându în vedere elementele cu quari trăimu în societate, și mai cu sémă limba și literatura statului, trebuie să ne impunem imperioasa detorie de a studia și limba Turcă chiar prin scolile noastre naționale: quôci D-vóstră dejă cunósceți câtu de simțită e necesitatea ei, mai multu prin comune unde Români nu sciu pronuncia nici uă vorbă în limb'a turcă, și quându au vre-uă necesitate suntu siliți a se căciuli chiar antagoniștiloru loru, spre a fi adjuțați la pasurile, que altraminte aru putea se și le sévirșescă ei singuri.

De și acestu abecedaru nu pôte correspunde la unu învețământu satisfăcătoriu, totuși jinimea noastră va putea se capete unu bunu începutu de citire și vorbire, facilitându astfel complectarea învețământului.

Sperându déră, amabilii mei confrăți, quē veți binevoi a priimi aqestu opusculu pe quare vi'lu dedicu spre semnu de frățescă amóre que Ve conservu, Ve salutu și suntu

*allu D-Vóstre
confrate*

Constantin Petrescu

Institutorele Scólei Române din Silistria.

» * *

După cum se poate vedea din unele particularități dialectale (*se lucre, dirépta, direpturile*) precum și din latinismele stre-

curate în textul prefețelor (*emininte, ginte, paterne, primo, secundo, opusculu, altraminte, jinimea, amôre*, etc.), autorul acestui abecedar, care de altfel mănuește binișor limba literară a vremii, este de origine ardeleană.

Titlul de abecedar dat acestei lucrări este prea modest de oarece cartea în afară de «alfabetulu complectu» de «tonarea vöcalelor», «pronunția litterelor», «exerciții de sillabire» și «de citire» mai cuprinde și o *gramatică* cu «părțile cuvintului», «variațiune de numeru și casu a substantivelor, adjectivelor și pronunienilor» (declinările), «conjugarea verbelor», «părți invariable» și se încheie cu câteva bucați de lectură.

N. CARTOJAN

Folklor bulgăresc dobrogean

În vederea propagandei pentru anexarea Dobrogei românești la Bulgaria, vecinii noștri și-au mobilizat toate inteligențele lor mai răsărite, din toate specialitățile, și au dat la iveală în Sofia, anul trecut, un volum publicat în limba germană, «Die Dobrudsche», asupra căruia vom reveni mai amănunțit în numărul viitor al revistei noastre.

Capitolul VII, despre folklorul bulgăresc din «fosta» provincie românească, aparține prof. Arnaudov. Aci ni se spune că «în ciuda oprimării de 40 ani» și a «persecuției îndreptate în conira limbii și efortărilor naționale» ale Bulgarilor, totuși aceștia și-au păstrat un folklor viguros și nu l-au lăsat pradă români-zării. Din acest punct de vedere Dobrogea formează o unitate cu restul Bulgariei, fiindcă și aci găsim aceleași obiceiuri și credințe, aceleași tradiții și cântece, acelaș port și fel de viață ca și în restul țaratului. Totuși nu se observă adaugă d-sa — «în această margine nordică a bulgarismului un singur tip folkloristic, ci o încrucișare și un amestec de mai multe tipuri, după originea satelor», de oarece, «este știut că în Dobrogea s'au așezat fugari și emigranți (Bulgari) din diferite părți ale Bulgariei nord-estice și ale Traciei»; însă tradițiile poetice și portul tind spre un tip mijlociu.

D. Arnaudov se ocupă aci numai de acea ramură de folklor, care i se pare mai importantă pentru știință, anume de cântecele populare; restul nu oferă nimic deosebit și se găsește și în colecțiile de folklor din estul Bulgariei. Așa d. ex. Bulgarii dobrogeni, originari din Tracia, au adus cu ei obiceiul măștilor și sărbătoarea «Kukeri», care este «o rămășiță din cultul lui Dionysos», necunoscut la băștinașii din nordul Balcanilor: în timp ce cântecele populare sunt «tradiția cea mai scumpă a patriei primitive, înflorind în Dobrogea și păstrându-se până astăzi».

În timpul ocupației bulgaro-germane, d. Arnaudov a cercetat aproape toate satele bulgărești și a adunat cam 400 de asemenea cântece, pe care le grupează în 4 categorii: *a)* cântece de sărbători; *b)* haiducești; *c)* erotice; *d)* și cântece în felul baladelor sau nuvelor, sau așa numite de «genre».

a) Stratul cel mai vechiu de tradiție poetică îl formează cântecele de sărbători, fiindcă datează din vremea contopirii credinței creștine, cu moștenirea păgână. Interesant în ele este oarecare înrudire cu produsele similare ucrainiene, de unde deduce că ar fi o moștenire comună dela vechii slavi. Din ele se pot vedea concepțiile asupra lumii, iadului, raiului, concepții religioase, economice și sentimentele de familie ale Bulgarilor. Se citează din ele două cântece din Cerna și câte unul din Bașchioi, Camber și Congaz.

b) A doua categorie o formează cântecele haiducești, în care se vede «idealul național» al Bulgarilor subjugati (pentru a evita o confuzie, adăugăm: de Turci). Ele datează din sec. 17-19 și zugrăvesc starea «Bulgariei» din acele timpuri întunecate și grele. Ele povestesc răscoalele din Târnova și Ciproveț din sec. 16 și 17 până la marea răscoală din Aprilie 1876 și dovedesc «incapacitatea Bulgarilor de a se acomoda cu jugul», «îmboldul statornic către libertate». Acest sentiment capătă o expresie puternică în «Dobrogea românească», mai ales că la invitarea sa, primele cântece ce i le spuneau cântăreții, erau cele haiducești. Eroii acestor balade sunt șefii de bandă precum: *Nenciu*, care apără în codru drumul împărătesc (auzită în Cerna); *Stoian*, care prinde un Pașă ce-i oprimă neamul (auzită în Bașchioi); *Stoico*, celce prinde pe Pașa din Sliven (auzită în Nalbant); *Garvan*, care trimite pe tovarășul său Mladencio la Iambol să cumpere pulbere, dar e prins de Pașă; *Dobri*, haiducul din munții Rilo, spre Sofia (auzită la Canlă-Bugeac); *Voina*, o haiducă ce părăsește ocupațiile casnice pentru vitejie (auzită la Beidaud). Pe când în Bulgaria aceste balade haiducești încep a se șterge din amintire, în Dobrogea ele se păstrează «ca niște vise pentru zile mai bune» (!)

De cât, avem de observat aci că aceste balade nu's originare din Dobrogea; ele nu privesc nici pământul provinciei noastre, nici dominația sau jugul românesc, cum ar zice d. Arnaudov mai cu drag, și nici măcar împrejurările de viață din aceeași provincie sub stăpânirea turcească. Fără rădăcini istorice în solul do-

brogean, ele nu sunt decât o literatură de import, sosită odată cu bagajele emigranților și fugarilor bulgari din munții Balcani și din Tracia.

În deosebire de baladele și colindele românești dobrogene, așa de frumoase în concepțiile lor, așa de poetice în expresia lor și așa de istorice în conținutul lor — căci ne vorbesc de vechi relații cu Turcii și Frâncii chiar pe solul Dobrogii și mai ales la vadurile Dunării și Mării (într'un număr viitor vom da un studiu asupra acestor opere populare românești), — prin urmare, în deosebire de baladele noastre care sunt născute și crescute aci, deci sunt băștinașe, baladele bulgare reprezintă un element de imigrare târzie, sosit odată cu aceia cari le mai cântă.

c) În categoria a treia se pun cântecele erotice. Fondul lor îl alcătuesc fapte de groază sau de admirație, simțiri mai delicate, tristețe tăcută și rare ori gluma. Ele-s opera fetelor, care le cântă în odaia de lucru sau pe ogoare. Ele sunt lipsite de erotism grosolan — scrie d-l Arnaudov — sunt pătrunse de o feciorelnică sfială și diferă mult de cântecele orașenești bulgare, pseudo-populare, (am zice de mahala), născute sub influența turcească și grecească și care vădesc o stricăciune de moravuri. Se dau două exemple culese din Casapchioi și Hagilari.

d) Vin apoi baladele populare care ne introduc într'o lume supranaturală. Cele din Dobrogea sunt înrudite cu cele din Bulgaria răsăriteană. Găsim în ele motorul legendei Meșterului Manole, însă în loc de mănăstire se vorbește de un pod sau de o cetățuie, ca prin părțile dinspre Macedonia; apoi se tratează iubirea între o zmeoaică și un cioban; răpirea unei frumoase de către lună sau soare; despre mireasa care e blestemată să moară în ziua nunții (o variantă din cercul de cultură Egeic); despre iele care răpesc unei mame pe mica sa fiică; despre o mamă care prin farmece își preface fiul în zmeu; despre o fecioară nevinovată care, aruncată în cuptor de mama sa vitregă, e apărată de un înger; despre femeia disperată a haiducului Bogdan, care e transformată în porumbiță; despre ciurma care, călare pe un cal, săgetează lumea, etc. Se citează o baladă din Canlă-bugeac, în care e vorba de Ciurma ce răpește lui Caragea ¹⁾ 9 fii și 9 nepoate, spre a procură lui Dumnezeu material

1) Un răsunet în lumea balcanică a celebrei ciume ce a bântuit țara noastră în timpul domniei lui Vodă-Caragea în sec. XVIII.

ca să-și clădească un palat în cer. O variantă din Caramanchioi povestește despre o fată, lanca, răpită de asemenea de ciumă. Această boală se duce și la «marea curte a lui Caragea», ca să răpiască sufletul lui Ivanciu, fiul Domnului; dar curtea e păzită bine de doi căței, cari o alungă. Ciuma nu reușește decât prefăcându-se în urs și risipind turma lui Caragea, — și pe când acesta aleargă cu cățeii ca să-și adune oile, Ciuma intră în palat și lovește pe Ivanciu între sprâncene. În Bașchioi și Frecăței găsește variante ale *baladei* «Un zmeu iubește o fată», care e socotită de autor printre «cele mai alese perle *lirice* ale antologiei populare bulgare» din cauza gingășiei sentimentului și melodiei.

Baladele-nuvele și de «genre» din Dobrogea povestesc istorii din vremea turcilor tăetori de gături. Se citează un cântec din Cerna, a cărui origină e însă din Iambol — «Sein Ursprung ist bei Iambol zu suchen», — căci și în proză se citează localitățile Iambol și Cărbuna din Bulgaria și citează probabil «dela finele sec. XVIII», puțin înainte de emigrarea Bulgarilor de acolo spre Basarabia și Dobrogea».

Ca baladă născută pe pământul Dobrogii, autorul nu găsește decât una în satul Hagilari, culeasă dela o fată de 15 ani, Dona Todorova. În ea se cântă o crimă ordinară.

Ce nenorocire s'a întâmplat
 Colo jos la Armutlia,
 Colo la fântâna lui Beș-Ghioz ?
 Un om bogat a fost ucis ;
 Sluga sa a fost rănită greu,
 Rănită greu, nu ucisă.
 Ei au lăsat-o în viață
 Și aceasta le-a spus numele :
 Catilin Jeliu din Tulcea,
 Ciapcân Iorghii din Enichioi,
 Iordan Tanasachi din Enichioi,
 Ciapcân Iorghii din Camber
 Și Mihalcu din Enichioi
 Toți au fost prinși
 Ziua 'n amiaza mare, de Florii,
 Și toți fură porniți
 La Babadag la închisoare.

Aci stau până de Paști, când sunt porniți spre Tulcea. La trecerea prin Enichioi, mama lui Mihalciu și Tanasachi, le iese înainte cu un miel fript și zice:

Nu te-a logodit mă-ta
 În Bașchioi cu frumoasa
 Marica, fica lui Dimitri?
 Marica e cea mai frumoasă fată!

Iar fiul criminal îi răspunde: «Mamă tu, babo, spune Marică-i să se mărite, că eu mă duc la ocnă să sap sare». Faptul s'a petrecut acum 13 ani, ne încredințează d-l Arnaudov.

În fine, o ultimă baladă, auzită de autor în Beștepe dela Iana Cristova, povestește o tâlhărie din Cadrilater. (Beștepe, sat mare românesc, lângă Mahmudja, cu o mică mahala bulgărească, a fost întemeiat de Români pe urmele vechiului sat turcesc, după tradiția locală). De tâlhăria aceasta își emintesc Bulgarii Beștepeni, zice d-l Arnaudov, fiindcă satul a fost întemeiat de câteva familii din Deli-Orman, care au emigrat în Basarabia și la cinci ani după războiul Crimeii au trecut în Dobrogea¹⁾. În această baladă e vorba de trei tâlhari din Deliorman: «Ghenciu din Ghelingic, Iordan al meu din Sliven și Chirciu al meu din Pazargic». Urmăriți, ei se ascund la unchiul lui Ghenciu, bogatul Russi din Hasarlâc. Trădați, se văd înconjurați de Turci, cari dau foc șurei în care s'au ascuns; în urmă ei se predau, amenințând pe trădător că, de vor mai trăi, îl vor jupui de piele, ca să-și facă din ea ghete.

După acestea, d-l Arnaudov închee: «Asemenea cântece, de un realism puternic adesea grosolan, cântă Bulgarul în Dobrogea». Ele sunt «Documente ale limbii bulgare, ale forței sale creatoare și ale istoriei sale».

Par'că noi zicem ba? Decât, ciudat fel de a-și apăra o cauză mai au și Bulgarii aceștia!

C. B.

1) La cinci ani după războiul Crimeii, ar veni pe la 1861. Însă la 1850 agronomul I. Ionescu dela Brad vorbește despre „Beștepea românească”.

CRONICA

† **C. Petrișopol.** Era unul dintre membrii cei mai tineri ai Societății noastre. Tocmai își terminase studiile universitare, iar din război — la care luase parte activă ca ofițer de rezervă — se inapoiase cu pieptul plin de decorații. În luptele din Dobrogea a dat dovadă de un curaj extraordinar, punându-și de nenumărate ori viața în pericol pentru colțul de țară în care s'a născut și pe care l'a iubit atâta. La Mărășești a făcut minuni de vitejie. Comandantul nostru suprem l'a răsplătit cu «Mihai Viteazul» și «Steaua României», Franța i-a trimis «Legiunea de onoare», ceilalți aliați Englezii, Rușii și Sârbii i-au trimis cele mai înalte medalii de război. Iar când urmă să se bucure de fructele ostenelelor sale, o boală ce părea că nu prezintă importanță, l'a răpus la Chilia Veche, pe pământul stump al Dobrogei, pe care a contribuit și el să o readucă la patria mamă. Fie-i țărâna ușoară și amintirea veșnică în sufletele noastre.

O descoperire însemnată. Într'o comunicare făcută Academiei Române sub titlul «Populația Dobrogii la 1850 după manuscrisul dela Azaclău» dl-l prof. N. Iorga aduce o contribuție dintre cele mai prețioase cu privire la trecutul neamului nostru în Dobrogea. D-sa a descoperit în biserica din Azaclău, în fața cu Galații, un cartel de daruri făcute, începând cu anul 1859, de locuitorii mai multor sate dobrogene, pentru a clădi biserica românească din Alibeichioi. Manuscrisul se află spre publicare la Academia Română și poartă titlul: «Condică de milostenii, cu ajutorul Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, amin; 1859, 16 August». Cu ajutorul acestui manuscris

d-l N. Iorga controlează și întregeste satele românești dobrogene, despre care relatează agronomul I. Ionescu de la Brad în opusculul său «Excursion agricole dans la Dobroudja», tipărit în Constantinopol la 1850.

Din comuniarea sa autorul a publicat două capitole în «Neamul Românesc» dela 13 și 15 Februar 1919, primul sub titlul : «Cele trei Dobrogi pe care le-am găsit» și al doilea : «Sate și oameni din Dobrogea românească la 1859».

În numărul următor al revistei noastre vom reproduce în întregime această comunicare, pe care d-l prof. N. Iorga a bine-voit a ne-o pune la dispoziție spre a o comunica cititorilor noștri dobrogeni.
C.

De sub ocupațiunea germană. Între scriptele administrației etapelor germane din Dobrogea, păstrate la primăria orașului Constanța, se află și un dosar care privește vânzarea peștelui la populația civilă. Fiecare zi, de la 1 Aprilie 1917 până la 7 Octombrie 1918 își are foaia sa corespunzătoare din care se poate vedea cantitatea de pește vândut, sumele încasate, speciile de pești și prețul pe kilogram al fiecărei specii.

S'au vândut următoarele feluri de pești: crap, somn, șalău, știuca, lin, caracudă, plătică, biban, babușcă, scrumbii de Dunăre; apoi: calcan, limbă, hamsii, avat, chefal, stavride, lufar, guvizi, pălămidă, barbuni, morun; în line raci și diverse preparate, precum: pește sărat și icre. Tabloul de mai jos ne arată cantitatea de pește vândut și sumele încasate.

Anul	Kilograme	Lei
1916	177.055	124.116
1917	232.635	235.774
1918	409.690	359.890

Dintre toate speciile, crapul a fost mai mult exploatat. Tabloul ce urmează, ne scoate la iveală o nouă constatare :

	1917		1918	
	Kgr.	Lei	Kgr.	Lei
Ianuarie	—	—	4.554	3.943
Februarie	—	—	4.149	3.705
Martie	—	—	7.639	10.711
Aprilie	12.275	19.555	8.156	8.001
Mai	23.071	30.523	7.131	11.210
Iunie	16.930	15.164	12.216	16.050
Iulie	10.149	9.093	8.208	13.813
August	9.093	7.590	9.257	14.357
Septembrie	—	—	4.006	10.783
Octombrie	—	—	2.021	8.902
Noembrie	6.638	5.228	—	—
Decembrie	4.573	4.966	—	—
Total	82.728	92.119	67.337	101.475

Prin urmare: în 1917 s'au vândut 82.728 kgr. de crap, iar în 1918: 97.337 kgr. În total: 150.065 kgr. cu prețul de 193.594 lei. Crapul era împărțit în patru categorii, după mărime. Una peste alta, ar veni câte 1 leu 90 bani kilogramul.

După statistica germană de la 15 Februarie 1918, orașul Constanța și cu dependențele sale — cum s'a calculat, deci cu Anadolchii — avea 12.589 suflete. Prin urmare, de la 1 Aprilie 1917 până la 7 Octombrie 1918, în răstimp de 18 luni, fiecare locuitor a consumat aproximativ 12 kgr. de crap, ceea ce revine la mai puțin de 700 grame pe lună. Din cantitatea totală de 409.690 kgr. de pește, consumat de civilii orașului Constanța în același răstimp de 18 luni, ar veni de fie ce locuitor câte 32 kgr. și jumătate, sau 1 kgr. 800 pe lună. Din tabloul al doilea mai rezultă că nu s'a prea cruțat peștele în lunile în care își depune icrele. Dacă am avea la îndemână un tablou, care să ne arate cantitatea de pește consumată și de armata și autoritățile germane, ne-am putea pronunța mai cu hotărâre în această privință.

Ori cum, chiar și din aceste date, se pot trage oare care concluzii asupra administrației germane în Dobrogea și asupra ușurinței de alimentație a populației civile ce nu s'a refugiat.

G. N. IONESCU

Agronom al școlii normale din Constanța

Ce se știa despre Dobrogea la 1684. Iohan Christoph Wagner în opera sa «Delineatio provinciarum Pannoniae et Imperii turcici în oriente», publicată în Augsburg la 1684, scrie următoarele:

«Bulgaria sau Moesia» cuprinde două regiuni: una apusană, având ca orașe Sofia, Nicopole și Niș și una răsăriteană, care merge până la M. Neagră. (Aci, de sigur, e vorba de Bulgaria ca nume păstrat prin tradiție și nu ca expresie politică sau etnografică.)

În această a doua regiune «s'au găsit multe ruine antice de la Dunăre și până la Tomi (Constanța), pe care le-au zidit împărații bizantini și această parte de țară se numește Basarabia și locuitorii de Tătari ce se numesc Dobruces și de ei se servesc Turcii în expedițiile lor cele mai însemnate. Ei servesc cu puțină plată și se mulțumesc după terminarea campaniei cu o haină și cu ducați; dar prada pe care o fac, le rămâne lor. Ce pagube a adus acest neam Creștinătății, din nefericire e în proaspăta amintire a oricui. Orașele lor sunt: Tighinea, Cetatea Albă, Ismail și Chilia (§ 183—186 și § 187 p. 43).

În original: «und wird dieser Landstrich genennet Bessarabia und wird von den Tartarn bewohnet, welche man Dobruces nennet.» Orașele: «Techinia, Bialogrod, Smail und Kiliam.»

C. B.

BIBLIOGRAFIE

DR. L. COLĂȘCU: *Naționalitățile din Dobrogea, după recensământul general al populațiunii din 19 Decembrie 1912* [1 Ian. 1913 s. n.].

Sub același titlu, direcția statisticii generale a ministerului de domeniul dă la lumină harta etnografică a Dobrogeii vechi. Din cercul cel mare, ce reprezintă întreaga provincie, se vede că Românii au majoritatea absolută, adică 55.9%, întrecând cu puterea lor numerică pe toate celelalte naționalități luate în bloc, pe când Bulgarii reprezintă abia 15.4% din totalul populațiunii. Din punct de vedere etnografic, prin urmare cauza noastră este definitiv câștigată.

În ceea ce privește execuția tehnică a hărții, avem de observat următoarele:

Mai întâi, harta e lucrată pe comune și nu pe sate, ceea ce, din punct de vedere științific, însemnează o sărăcie a ei. Apoi aceste comune sunt reprezentate toate prin cercuri de egală mărime, așa că un oraș cum e Constanța, a cărui populație în 1912 se urca la 27.211 suflete, cu un procent de 58% Români, are același cerc ca și o comună de 1500 suflete s. ex. în care Turcii, sau Bulgarii au procent, să zicem, tot de 58%. Defectul sare în ochi! În felul acesta harta refuză să arate ceea ce o obligă cifrele statistice și e în majoritatea cazurilor în desavantajul nostru. Procesul de sărăcire al hărții în concluziile ce ni le poate sugera, îndeplinit odată prin reprezentarea așezărilor omenești pe comune, deci pe unități administrative, și nu pe sate, deci pe unități antropogeografice, este sporit și mai mult, fiindcă ni se ia posibilitatea de a urmări vizual și mărimea acestor așezări și prin urmare a ne face anume convingeri de natură geografico-economică.

În hărțile noastre etnografice asupra României trans-Dunărene, rămasse în Constanța și furate de Bulgari în timpul războiului, noi am adoptat ca regulă, reprezentarea naționalităților pe sate; iar în noua hartă, ce se tipărește de către Institutul geografic al Armatei, din cauza lipsei unei statistici pe sate, pe care Ministerul Domeniilor nu ne-a putut-o pune la îndemână, ne-am resemnat a da o reprezentare pe comune, respectând însă, cel puțin, principiul cercurilor proporționale cu populația. Aceste cercuri se pot calcula după formula $R = \frac{V_{\text{Populație}}}{3.14}$; iar rezultatul obținut sau se păstrează neschimbat, sau se micșorează de două, trei, patru, cinci ori etc., pentru toate cercurile bine înțeles, după cum se obligă scara hărții și după cum satele provinciilor sunt în general mari — cum e în Bucovina, — sau prea mici, cum sunt aproape în totalitatea lor în stepa cadrilaterului. Este evident că formula, odată stabilită, se aplică în tot cuprinsul aceleiași hărți. Considerații de natură estetică holărăsc și ele în mărirea sau micșorarea formulei. Pentru Bucovina am ales o rază micșorată de cinci ori:

$R = \frac{V_{\text{Populație}}}{3.14 \cdot 5}$; pe când pentru Dobrogea, unde multe comune sunt mai

mici chiar ca unele sate mijocii Bucovlene, am ales o rază mai mare, micșorând formula, pentru scara 1/200.000, numai de patru ori. Căci cer-

curile prin care reprezentăm așezările omenești nu pot fi, fără a supăra ochiul și simțul estetic, nici prea mici față de scara hărții, dar nici prea mari, așa încât toată suprafața să fie acoperită de o mulțime de baloane în toate culorile, fără aier între ele și să răpiască din claritatea necesară hărții.

În ceea ce privește sectoarele naționalităților din fiecare cerc, harta Ministerului de Domenii are oare care lipsuri și neglijențe regretabile.

Așa s. ex., nu se specifică în culori deosebite, probabil din economie, sectoarele destul de mari ale Italianilor din comunele Cataloi și Turcoaia, precum și acelea ale Găgăușilor bulgarizați din comunele Traian, Cerna, Bei-Daud etc. și ale celor grecizați din Albei-chioi; ci se lasă în alb. Ne surprinde apoi faptul că în comuna Malcoci se lasă un mare sector alb alături de cele colorate în roșu (Români), cafeniu închis (Germani) și verde (Ruși). Oare ce naționalitate corespunde acestui sector? Căci, după știința noastră, o a patra naționalitate nu există în această comună. În sfârșit, orașelul St. George delă gura Dunării cu același nume, a rămas, din neglijență litografică cred, cu un sector galben (Bulgari) în loc de verde (Ruși), prin faptul că peste galbea s'a uitat a se suprapune albastrul, spre a se obține culoarea mixtă a verdelui, ce reprezintă pe Rușii din acel târgușor:

În colo harta e bună și conformă cu statistica. Ea este destinată, nu numai a lămuri opinia publică a țării noastre în privința raporturilor etnografice din Dobrogea — dacă această hartă s'ar primi în comerț — dar și, se pare, a susține drepturile noastre reale asupra acestui pământ românesc în procesul ce ni l'au deschis pretențiile absurde ale vecinilor noștri delă miazăzi.— Îi urăm din toată inima succes.

C. B.

Rumänien. Kleines wirtschaftspolitisches Adressbuch. IV. Dobru-dscha. Berlin 1917. — E o publicație în vederea administrației germane în România. În vol. IV se cuprind numai jud. Tulcea și Constanța, deoarece jud. Caliacra și Durostor „după o scurtă stăpânire românească, au trecut iarăși sub administrația bulgară“. Alături vol. IV cât și celelalte care privesc Moldova, Muntenia și Oltenia, fac parte dintr'o operă mai mare, intitulată „*Rumänische Volkswirtschaft*“.

În cărțica de față se dau tot felul de informații scurte asupra satelor și orașelor, înșirate pe județe și în ordine alfabetică și anume: asupra populației, numelui primarilor, asupra comerțului și industriei și a reprezentanților ei, asupra căilor fera e, poștei, telegrafului, telefonului etc. Dăm aci un exemplu:

Județul Constanța. 7 orașe: Constanța, Cerna-Voda, Hârsova, Mangalia Megidia, Ostrov; 82 comune, 203 sate, 22 cătune, 217.741 locuitori. Cernavoda: 5865 loc. Port. Cale ferată. Poștă, Telegraf, Telefon.

Primar: Chirescu D. N-lae.

Ajutor: Văja D.

Agenții de navigație: „Austriacă“, „Ungară“, „Rusă“, „Română“.

Antreprenori: Diamandy Mih., Iordăchescu N. R., Militari Tech.,

Novac P., Perecheju M.

Fabrici de apă gazoasă: C-linescu P., Duca Lazăr.

Arme: Popp. Eugen.

Bănci: „Comercială“, „Cernavoda“ Act. fes., Soc. coop. de credit și economie, „Creditul Dobrogean“.

Cărmidărie: Pușchila Fr.

Cerealiști: Ceacalopol Arist., Farmachi Hr., Poladian P., Vartolomei Dionisie.

Lemne de construcție: Farmache J. et. C. H., Ionescu Nicolae, Merdman G. H.

Fabrică de ciment: Soc. anon. de Ciment Portland artif. din Europ. orient. Directori: Sachteti Fr. — Flamand Raim.

Cizmării: Dumitriu C. M., Zaharian Ov., Grünberg Leon, Malcasian, Ruppenian Artin.

Farmacii: Rădulescu A. C.

Fierării: Bogdan Ghiță, Gamboș C-tin, Gheorghe Vasile, Pavel Gh.

Mașini agricole: Elman Florea.

Fabrici metalurgice: Japy Wielard, Herzog et Co., Act. ges.

Mori: Farmache C et I., Papaianopol Anton.

Depoz. de petrol: Ceacanică V. C., Farmache Hr stu.

Rafinerii de petrol: Soc. anon. rom de petrol „Columbia“.

Soc. Cooper. : „Hirana“.

La sate se dau în felul următor: s. ex.

Oltina: 2490 loc. 2 sate: Cășla, Oltina. Porl.

Primar: Popescu Gr. I.

Bănci populare: „Roma“ (38.000) lei.

(Pachtgenossenschaft): „Dunărea“ (6000 lei).

Lemnărie: Soc. „Osmanli“.

Ca izvoare, utilizate pentru această publicație, se citează: Anuarul „Socec“ și scriptele Arhivei Direcțiunii Soc. Disconto-Gesellsch. din Berlin.

Cum vedem, Germanii ne cunoșeau admirabil în scopul de a ne stăpâni și exploata.

Menționez și formatul mic, de buzunar, al acestei cărți de 46 pag. cu 8 foi albe la urmă, pentru notițe, și cu scoarțele legate în pânză. Scopul practic al ei sare în ochi. Orice soldat o putea folosi.

C. B.

La Dobrogea Roumaine. Etudes et documents. Extrait du „Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale“. Bucarest, 1919. Broșura publicată din inițiativa marelui luptător pentru drepturile românești în Dobrogea, d. N. Iorga, cuprinde cele mai însemnate dintre articolele privitoare la chestia dobrogeană, scrise la Iași în anii de pribegie 1917 și 1918. Articolele sunt semnate de buni cunoscători ai istoriei și etnografiei Dobrogei, ca d-ii N. Iorga, I. Roman, Dr. N. Sadoveanu, Al. Lepădașu, G. Murgoci, G. Vâlsan și C. Brătescu.

În numărul viitor vom publica o dare de seamă completă asupra activității desfășurate de cărturarii noștri, în cursul războiului, atât la Iași cât și la București și în străinătate, pentru apărarea drepturilor noastre asupra provinciei trans-dunărene.

C. M.

